NEMES DEZSŐ

A hazafiság kérdése és a jobboldali jelenségek

SZIKRA

NEMES DEZSŐ

A HAZAFISÁG KÉRDÉSE ÉS A JOBBOLDALI JELENSÉGEK

(Előadás)

SZIKRA

BUDAPEST 1955

TARTALOM

I. Hazafiság vagy nacionalizmus? 5

II. A hazafiság és a nemzetköziség 14

a. Nemzeti szabadságharc és nemzetköziség 14

b. A szocialista nemzetek fejlődése és a nemzetköziség 17

III. A demokratikus és a szocialista hazafiság 26

IV. Jobboldali nézetek a hazafiság kérdésében és a nacionalista jelenségek 34

V. Összefoglalás 49

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

A Központi Vezetőség márciusi határozata megbélyegezte a párt irányvonalát eltorzító jobboldali nézeteket, melyeknek Nagy Imre volt a fő képviselője, és felhívta pártunk minden tagját a káros és zavartkeltő nézetek elleni harcra. A jobboldali nézetek jelentkeztek a hazafiság és a nemzetköziség kérdésének eltorzításában is, ami kaput nyitott a nyílt nacionalista nézeteknek, s lefegyverzőleg hatott a nacionalista jelenségekkel szemben.

E káros jelenségek leküzdése megköveteli, hogy széles körben tisztázzuk elvileg a szocialista hazafiság és a szocialista nemzetköziség kérdését, leleplezzük elvileg a kérdés jobboldali eltorzítását és egyben kellő határozottsággal lépjünk fel a nacionalista jelenségekkel szemben.

A bukott uralkodó osztályok és a külföldi imperialisták a maguk népellenes propagandájában mindent felhasználnak, hogy a dolgozók nemzeti érzését nacionalizmussal fertőzzék meg és tisztánlátásukat megzavarják. A mi feladatunk az, hogy e kísérleteket meghiúsítsuk.

I. HAZAFISÁG VAGY NACIONALIZMUS?

A hazafiság vagy más szóval: hazaszeretet — mint ismeretes — szorosan összefügg a nemzeti érzéssel. A hazaszeretet a feudalizmus elleni harcban, a polgári társadalmi rend megteremtéséért és védelméért folyó küzdelemben fejlődött *a nemzeti érzés kifejezőjévé*. Sokkal messzibb múltra tekint vissza a szülőföld szeretete és védelme az idegen hódítókkal szemben, s a nép iránti odaadás az elnyomottaknak az elnyomók elleni harcában. Ez oly régi, mint a hódítók és elnyomók elleni több évezredes küzdelem. S éppen a *szülőföld* szeretete és odaadó védelme az idegen elnyomókkal szemben, a *nép* sze-

retete és odaadó szolgálata a zsarnokság elleni harcban — ez a nagy emberi érzés fejlődött a *nemzet* iránti szeretetté és odaadássá a polgári nemzet kialakulása idején, a feudális zsarnokság megsemmisítéséért, a polgári társadalom megteremtéséért és védelméért folyó történelmi küzdelemben. A hazaszeretet ilyen fejlődése a demokratikus forradalmak kibontakozásának volt a velejárója, terméke, erősítője. Tehát a hazaszeretet a polgári forradalmak korában fejlődött a nemzet szeretetévé.

A polgári forradalmak kifejlesztették a széles néptömegek *demokratikus* hazafiságát. Ez a demokratikus hazaszeretet a forradalmi demokrácia híres jelszavaival: a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavaival fonódott össze. A polgári forradalmak győzelmének eredménye azonban — mint ismeretes — az volt, hogy a feudális kizsákmányolás rendjét egy új kizsákmányolási rend: a kapitalista bérrabszolgaság rendje váltotta fel. A munkásságot, amely a legáldozatkészebben harcolt a demokratikus forradalom győzelméért és védelméért, a hatalomra kerülő burzsoázia a kapitalista bérrabszolgaság béklyóiba verte. A nincstelenek a nemzet kitaszítottjai voltak és azok is maradtak. A feudalizmus eltakarításával új haza született, de ez is a gazdagok hazája, *kapitalista haza.*

A hatalmát megszilárdító burzsoázia a demokratikus forradalomban kifejlődött hazafiságot hamarosan a maga képére formálta és a maga érdekeinek szolgálatába állította. A demokratikus forradalomban kifejlődött nemzeti érzést — mely a népek testvériségének szellemében született — más népektől elzárkózó nacionalizmussá, nemzeti önzéssé, más nemzeteket megvető nemzeti gőggé, sovinizmussá züllesztette.

A nemzeti érzés, a hazafiság természetesen nemcsak ott fejlődött ki, ahol a nemzettéválás során önálló nemzeti államok létesültek; kifejlődött az elnyomott nemzetekben is, tehát azokban az országokban, amelyeket idegen elnyomók meghódítottak, s amelyek idegen országok uralkodó osztályainak kizsákmányolási területeivé váltak. Az elnyomott népek kifejlődő hazafisága a nemzeti felszabadulási küzdelem egyik legjelentősebb előreléndítőjévé vált és napjainkban is az.

Az elnyomott nemzetek körében azonban nemcsak a valóban

demokratikus hazafiság fejlődött ki, hanem a helyi burzsoá nacionalizmus is. Az uralkodó nemzet sovinizmusa — amely bizalmatlanságot és gyűlöletet vált ki az elnyomott ország lakosságában az elnyomókkal szemben — táplálja a helyi nacionalista elzárkózás hangulatait. Ezt a nacionalizmust szítja és terjeszti a helyi burzsoázia, és felhasználja arra, hogy „saját" proletariátusának osztályöntudatát elhomályosítsa, s az idegen elnyomók elleni gyűlöletet az elnyomó nemzet *egész népe* elleni gyűlöletté változtassa.

Mind az elnyomó, mind az elnyomott nemzet burzsoáziájának közös törekvése, hogy megakadályozza a munkásosztály önálló politikai harcát, felszabadulási küzdelmét. A nacionalizmus segítségével igyekeznek meggátolni az elnyomó és elnyomott nemzet proletárságának s többi dolgozóinak összefogását és közös harcát az elnyomás *minden* formája ellen, tehát nemcsak a *nemzeti* elnyomás, hanem az *osztály*elnyomás ellen is.

Magyarországon, az egykori Osztrák-Magyar Monarchia idején, a burzsoá nacionalizmusnak két válfaja is megvolt. Az egyik a magyar uralkodó osztályok „nagy magyar" sovinizmusa: a szlovák, román, horvát és más nemzeti kisebbségek elnyomásának, és új hódítások iránti vágyának az ideológiája. Ugyanakkor azonban Magyarország az Osztrák-Magyar Monarchiában félgyarmati, függő ország volt, kényszerszövetségben Ausztriával, amelynek burzsoáziája gazdasági és politikai függésben tartotta az egész „Nagy-Magyarországot". Ez a félgyarmati, függő állapot, a nemzeti függetlenség hiánya, amely akadályozta az ország fejlődését, kiváltotta a helyi nacionalizmust is, mégpedig a magyarok körében Ausztriával szemben, de még inkább a magyarországi nemzeti kisebbségek körében az őket közvetlenül elnyomó magyarokkal szemben. A magyar uralkodó osztályok táborában a „nagy magyar" sovinizmus volt *túlsúlyban;* ezt képviselte és terjesztette az osztrák fensőbbséggel kiegyező nagyburzsoázia és a nagybirtokosság és a burzsoázia ellenzéki része is a magyarok által elnyomott nemzeti kisebbségekkel szemben.

A magyar uralkodó osztályok az erősebb Ausztria segítségével és vele osztozkodva nyomták el a magyar nép mellett a

nemzeti kisebbségeket is. A „nagy magyar" sovinizmus az erősebb imperialista hatalom előtt behódoló, a nemzeti függetlenség ügyét cserbenhagyó magyar uralkodó osztályok sakálimperializmusának az ideológiája volt. Ennek „örökségét" vette át a Horthy-fasizmus, mely hazánkat a hitlerista Németország vazallus országává süllyesztette.

*

A burzsoá nacionalizmus, a nemzeti gőg és önzés, akár tényleges vagy felfújt nagyhatalmi sovinizmus formájában, akár a nacionalista elkülönülés szításában jelentkezik, a burzsoázia ideológiai fegyvere, amellyel — mint ismeretes — megfertőzi a nép hazafias, nemzeti érzéseit és elhomályosítja a dolgozók osztálytudatát.

A munkásosztály forradalmi mozgalmának a burzsoá ideológia, s így a nacionalizmus elleni harcban, a proletár nemzetköziség szellemében kellett kifejlődnie. Ennek zászlaját emeli magasra a *Kommunista Kiáltvány,* mely a burzsoázia hazafias szólamaival szemben megállapítja: a proletároknak a kapitalista társadalomban nincs hazája.

Még négy hónap sem telt el a Kiáltvány megjelenése után, amikor a francia burzsoázia 1848 júniusában a párizsi munkásfelkelők halomralövésével különösen gyilkos módon szemléltette, hogy mit jelent a munkások számára az a haza, amely a tőkéseké. Korábbi és későbbi történelmi példák hosszú sorozatával lehet ugyanezt megvilágítani. S a kapitalista rémtetteknek ebben a sorozatában egyik fő helyet a magyar ellenforradalom rémtettei foglalják el.

De ha a munkásságnak a tőkés uralom alatt *nincs hazája,* akkor beszélhetünk-e a kapitalista országok proletariátusának *hazafiságáról?* Mondottuk és változatlanul mondjuk, hogy a francia, olasz és más kapitalista országok proletariátusa az antifasiszta felszabadító háborúban a legnagyobb áldozatokat hozta hazájának felszabadulásáért, nemzetének függetlenségéért. S ez színtiszta igazság. Mondottuk és mondjuk, hogy a magyar munkásosztály a felszabadulás előtti időszakban is a nemzet leghazafiasabb osztálya volt! Hogy lehet ez, ha ugyanakkor azt állítjuk, hogy a munkásosztálynak nem volt hazája?

A proletariátusnak a tőkés társadalomban nincs hazája abban az értelemben, hogy a hatalom nem az övé, és az egész tőkés rend az ő kizsákmányolásán nyugszik. De ugyanakkor semmilyen tekintetben nem közömbös számára, hogy milyen az a haza, amelyben felszabadulási küzdelmét vívja, amelynek egész dolgozó népét szabaddá akarja tenni, amelyet a kizsákmányolók országából a nép hazájává akar változtatni. „A haza, vagyis az adott politikai, kulturális és társadalmi környezet — mondotta Lenin —, a proletariátus osztályharcának legfontosabb tényezője... A proletariátus számára nem lehetnek közömbösek és érdektelenek harcának politikai, társadalmi és kulturális feltételei, következésképpen nem lehet számára közömbös országának sorsa sem"*. És valóban, a proletariátus a legtöbbet tett és tesz, hogy országát megszabadítsa a fejlődést gátló minden béklyótól, tehát a nemzeti elnyomástól is, és ezen túlmenően a kizsákmányolás rendjének megdöntésével, a szocializmus megteremtésével országát a felvirágzás, a boldog jövő útjára vezesse.

A haza azé, akié a hatalom az országban. Ahhoz, hogy a haza a munkásosztályé és egyben az egész dolgozó népé legyen — *meg kell hódítani a hatalmat!* Ezt a nagy igazságot semmivel sem szabad elhomályosítani. *A munkásosztály hazafisága annál mélyebb, minél tudatosabban harcol saját felszabadulásáért.* Ezért van az, hogy a munkásság a haza legáldozatkészebb, leghűbb osztálya, még akkor is, amikor a haza nem az övé, csak harcol érte, hogy az övé legyen. Ez a nagy történelmi igazság.

Emellett azt is meg kell jegyezni, hogy a „haza" fogalmát nem mindig egyértelműen használjuk.

Mi a haza?

Mondjuk, hogy a haza a *társadalom,* amely az országban fennáll, s amelynek rendje meghatározza az illető ország népének helyzetét, életét, és egyben az egész nemzet fejlődését. A *kapitalista* társadalom a tőkések hazája, mert az ő uralmukat biztosítja; lehetővé teszi számukra a lakosság túlnyomó többségének elnyomását, kizsákmányolását. A kapitalisták „hazaszeretete" addig terjed, ameddig az elnyomott népek fe-

* *Lenin* Művei. 15. köt. Szikra 1955. 193. old.

letti uralmuk. S miután kizsákmányolási területüket igyekeznek kiszélesíteni, az ő „hazaszeretetük" idegen népek leigázásának és uralmuk alatt tartásának a „szeretetévé" bővül.

A *kapitalista társadalom* nem hazája, hanem börtöne a munkásosztálynak. A tőkés társadalomról beszél Marx, amikor megállapítja, hogy a munkásnak nincs hazája.

A haza fogalmáról azonban más értelemben is beszélünk. Mondjuk, hogy a haza elsősorban az illető ország *népe,* dolgozó osztályai. S aki a hazáért harcol, annak elsősorban a *népért* kell harcolnia, a nép felszabadulásáért és boldogulásáért.

A *kapitalista* haza fogalmának ezt az ellentétességét Lenin 1913-ban így határozta meg: „Két nemzet van minden jelenkori nemzetben..."* Az egyik az uralkodó osztályok, azaz a kizsákmányolók nemzete, a másik a dolgozó osztályok nemzete. A haza fogalma akkor válik egyértelművé, amikor megszületik a proletariátus hatalma, megdől a kizsákmányolás rendje és az ország valóban a nép országává válik. A haza fogalma felemás a tőkés rendben, egységes a szocializmus rendjében.

A munkásosztály a tőkés társadalom legélnyomottabb, legkitaszítottabb osztálya — s ugyanakkor *a leghazafiasabb* osztálya is. Ebben van ellentmondás, de olyan, amely *forradalmi megoldást* követel. S ez a megoldás: a tőkés rend megdöntése, a proletariátus felszabadulása.

Mi az igazi hazafiság? Talán egy meghatározott földrajzi terület szeretete? S talán az a „jobb" hazafi, aki területeket hódít?

A hazaszeretet fogalmában benne van természetesen a hazai táj szeretete *is,* az ország nevezetességeinek, kulturális vívmányainak szeretete *is* stb. De az igazi hazafiság *alapja* nem a *tájszeretet,* hanem a *nép szeretete;* a *népé,* amely a szeretett országban él, alkot s küzd nemzetének jobb, szebb jövőjéért. Az igazi hazafiak sohasem azért küzdöttek, hogy a nép idegen „tájak" megszerzéséért, az uralkodó osztályok kizsákmányolási területének a kiszélesítéséért áldozza fiainak vérét, hanem azért, hogy *saját* országukban harcoljanak a nép elnyomása ellen, a nemzet felemelkedéséért, és saját népük

---

* *Marx—Engels—Lenin—Sztálin.* Proletárnemzetköziség és hazafiság. Szikra 1952. 105. old.

felszabadulásáért küzdve támogassák a többi népek felszabadulási harcát is.

A burzsoázia és kiszolgálói — akik tőkés rabló célok érdekében hajszolták háborúba a népeket — torkuk szakadtából kiabáltak és kiabálnak a hazafiságról. Ismeretes azonban, hogy amikor a proletariátus megdönti hatalmukat, a burzsoázia a legszemérmetlenebb hazaárulás útjára lép. Ezt csinálta a francia burzsoázia 1871-ben, a Párizsi Kommün idején. Ezt csinálták a hatalmuktól megfosztott és szétvert orosz burzsoák is. Ugyanezt csinálta a magyar burzsoázia is, amely 1919-ben a cseh és román imperialisták részére végzett kémszolgálatokat a magyar Vörös Hadsereg ellen, mely a proletárhatalmat és az ország szabadságát védelmezte. Hasonló hazaáruló tevékenységet folytatnak ma az országunkból külföldre szökött bukott tőkések, földbirtokosok és kiszolgálóik, s itthoni képviselőik, az amerikai és egyéb imperialisták kémei és suttogó propagandistái.

A nemzetárulás terén a burzsoázia vezető körei már odáig mentek, hogy olyan országban, mint Franciaország vagy Olaszország amerikai dollárokért áruba bocsátják a *meglevő* nemzeti szuverenitást is. A nemzeti önállóságot és függetlenséget, amiről tegnap annyit szavaltak, „elavultnak" nyilvánítják; számukra ez afféle ócskasággá vált, ami legfeljebb csak arra jó, hogy dollárkölcsönöket kaphassanak érte. Félnek a munkásosztály felszabadulási harcától; félnek a szocialista tábor gyorsan fejlődő országainak szakadatlan erősödésétől és a tőkés országok proletariátusára gyakorolt hatásától; félnek a gyarmati és félgyarmati népek felszabadulási harcának szakadatlan erősödésétől. A nyugat-európai burzsoázia vezető körei félelmükben, saját országaik nemzeti érdekeit lábbal tiporva, a német militarizmus feltámasztásával akarnak „védőpajzsot" és a szocialista országok elleni háborúhoz „faltörő kost" szerezni. Mi tudjuk, hogy az újjászervezett revansista Wehrmacht mint „faltörő kos" a szocializmus országai ellen, csak az ismételt pusztulásnak néz elébe. Viszont mint „védőpajzs" arra alkalmas lehet, hogy agyonnyomja azokat, akik a védelme alá helyezkednek.

A nyugat-európai burzsoázia volt egykoron az első, aki —

a polgári forradalmak első időszakában — kibontotta és magasra tartotta a nemzeti függetlenség lobogóját. Első volt abban is, hogy ezt a zászlót a nacionalizmus és sovinizmus fertőjével szennyezte be, idegen népek meghódításának és rabságbadöntésének takarójává aljasította. Persze példáját követte minden imperialista ország burzsoáziája. S ma a nyugateurópai burzsoázia abban mutat „példát", hogy a nemzeti függetlenség nacionalizmussal és sovinizmussal beszennyezett zászlaját a meglevő nemzeti szuverenitás árubabocsátásával végérvényesen eldobja, sárba tapossa. A népek vérét adták el dollárkölcsönökért az amerikai imperialistáknak a háborús összeesküvők vásárán, ahol párizsi és egyéb szerződések formájában pecsételték meg a szégyenletes alkut.

A munkásosztály — amint Sztálin mondotta az SZKP XIX. kongresszusán — felemeli a nemzeti függetlenség zászlaját, melyet a burzsoázia bemocskolt és végül elhajított. A munkásosztály megtisztítja ezt a zászlót, és a nemzeti függetlenségért folyó küzdelem vezető osztályává válik.

Miért tud a munkásság olyan áldozatkészen harcolni a hazáért, amikor az ország, annak társadalmi rendje nem az övé, hanem elnyomóié? Miért tudja odaadóan szeretni azt a hazát is, amelyben a tőkés uralom idején csak szolgaság az osztályrésze?

Azért, mert tudatára ébred annak, hogy az *ő feladata* megmenteni a hazát, kivezetni a nemzetet az örvényből, amit a rothadó kapitalizmus teremtett. A munkásosztály az egyetlen osztály, mely forradalmi pártjának vezetésével e sorsdöntő feladatot megoldhatja és meg *kell* oldania.

A proletariátus, mely *saját* felszabadulásáért, s egyben a *nép* hazájának megteremtéséért küzd, első sorokban harcol az idegen elnyomók ellen is a nemzeti szabadság kivívásáért és megvédelmezéséért. S ismeretes, hogy bizonyos körülmények között, a küzdelem bizonyos szakaszán az idegen iga lerázásáért, a nemzeti állam megteremtéséért és megvédelmezéséért folyó harc válik a felszabadulási küzdelem központi feladatává. A munkásosztály feladatául tűzi ki, hogy megszerezze a *vezető szerepet* már a felszabadulási küzdelemnek ebben a szakaszában.

Itt most nem térek ki annak a fejtegetésére, hogy a gyarmati és függő országok burzsoáziája és a kapitalista Európa burzsoáziája is bizonyos mértékben részt vehet és részt vesz a nemzeti állam megteremtéséért, illetve a nemzeti szuverenitás megvédéséért folyó küzdelemben. Ismeretes, hogy a burzsoázia ennek során a nemzeti mozgalmakban saját vezető szerepét igyekszik biztosítani, és e mozgalmakkal a maga hatalmát, a saját osztályuralmát akarja megszilárdítani. Az is ismeretes, hogy a néptömegek, s mindenekelőtt a proletariátus önálló fellépésétől való félelmében állandóan kiegyezésre törekszik az elnyomó imperialista állam vagy államok vezető köreivel, és ha hatalmát veszni érzi, habozás nélkül a nemzetárulás útjára lép. A munkásosztály forradalmi pártja számol azzal, hogy hol, mikor, milyen mértékben létesülhet a nemzeti burzsoáziát is magában foglaló imperialistaellenes *nemzeti front.* De számol azzal is, hogy a nemzeti frontban résztvevő burzsoázia hazafisága is rögtön semmivé válik, ha a munkásság kerül hatalomra és a tőkések osztályprivilégiumait felszámolják.

Korunkban, a kapitalizmus általános válságának korában, *a nemzeti függetlenség egyetlen következetes képviselője a munkásosztály,* melynek felszabadulási törekvése magában foglalja a dolgozók *társadalmi* és *nemzeti* felszabadulását is.

A munkásosztály a hitlerista hódítók elleni harcban egész Európában magasra emelte a nemzeti szabadságharc zászlaját. A proletariátust azonban a nemzeti felszabadító harcban nem az a cél vezérli, hogy *korlátozza* a küzdelmet a *nemzeti* szabadság kivívására. A munkásosztály nem azért küzd az idegen hódítók ellen, hogy azután fejet hajtson a „hazai" burzsoázia előtt és kibéküljön a tőkés kizsákmányolás rendszerével, ha már „csak" a „saját" burzsoáziája zsákmányolja ki. A munkásosztály a nemzeti felszabadulásért mint a *társadalmi felszabadulás feltételéért* küzd. Az idegen elnyomók igájától való megszabadulás ugyanis egyik igen fontos feltétele annak, hogy szabadabban bontakozhassék ki a proletariátus harca „saját" burzsoáziája ellen, szabadabban fejlődjék küzdelme a hatalom megszerzéséért, a proletárállam megteremtéséért. A munkásosztályt tehát a nemzeti felszabadító

harcban is az vezérli, hogy *közelebb hozza a szocialista forradalom győzelmét,* amely kiszabadítja a népet a kapitalista rabságból, és megnyitja az utat a nemzetek szocialista felvirágzásához.

II A HAZAFISÁG ÉS A NEMZETKÖZISÉG

a. Nemzeti szabadságharc és nemzetköziség

A szocializmus nagy eszméje *a proletár nemzetköziség* jegyében keletkezett, és a *szocialista* hazafiság is *csak a proletár nemzetköziség alapján* fejlődhetett ki. Ismeretes a Kommunista Kiáltvány híres jelszava: „Világ proletárjai egyesüljetek!" E jelszó az ipari kapitalizmus időszakában született. Az imperializmus korszakában kifejlődött az elnyomott népek felszabadulási harca, s a „Világ proletárjai egyesüljetek" jelszó kiszélesedett. A nemzetközi proletariátus imperialistaellenes harci jelszava ma: *világ népei egyesüljetek az imperializmus ellen!* S ez a jelszó a békéért folyó mai nagy nemzetközi küzdelemben hivatott egyesíteni az *összes* népeket: a felszabadult szocialista országok népeit, a vezető tőkés országok népeit és a függetlenségükért harcoló félgyarmati és gyarmati népeket. De a világ népei imperialistaellenes összefogásának *alapja* a *nemzetközi munkásosztály* harci összefogása, amit Marx és Engels nagy jelszava — a „Világ proletárjai egyesüljetek" jelszó fejez ki. E jelszó minél teljesebb valóraváltásával teremti meg a nemzetközi proletariátus a népek olyan imperialistaellenes összefogását, amely képes lehet megakadályozni a háborús gyujtogatók atomháborús terveit.

A proletár nemzetköziség — mint ismeretes — a nemzetek egyenjogúságának elismerését és következetes védelmét jelenti a nagyhatalmi sovinizmus, a nemzeti önzés és mindenféle nemzeti elkülönüléssel szemben. „Nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom"* — hirdette Marx, mikor az angol munkásokat az ír szabadságharc támogatására, vagy a német munkásokat a lengyel szabadságharc támogatására, s általá-

* *Marx—Engels—Lenin—Sztálin.* Proletárnemzetköziség és hazafiság. 46. old.

ban minden elnyomó nemzet proletariátusát és népét az elnyomott nemzetek szabadságharcának támogatására hívta fel.

Támogatni kell az elnyomott nemzetek önrendelkezési jogát — hirdette Lenin — egészen az önálló nemzeti állam megteremtésére való jog, más nemzettől való elszakadás vagy más nemzettel való önkéntes egyesülés jogának elismeréséig. Hogy a proletariátus *hol* és *mikor* követeli egyik nemzetnek a másik nemzettől való különválását, külön nemzeti állam létesítését vagy más nemzettel egy államközösségben való önkéntes egyesülését — ez mindig attól függ, hogy mit követel az általános haladás érdeke, a proletariátus felszabadulási harcának érdeke.

Ismeretes a szocialista mozgalom viszonya a nemzeti mozgalmakhoz. Közismert az a lenini tanítás, hogy a nemzeti kérdés nem önálló kérdés, hanem *alárendelt* kérdése a munkásosztály és az egész dolgozó nép *társadalmi felszabadulásának*, alárendelt kérdése az *általános haladás* ügyének.

A történelem számos példával szolgál arra, hogy a nemzeti mozgalmak szembekerülhetnek az általános haladás érdekeivel. A nemzeti mozgalmakat nemegyszer reakciós célokra használták fel. Az 1848-as magyar polgári forradalom és szabadságharc idején a szlovák, román vagy horvát nemzeti mozgalom e népek sok jogos nemzeti követelése jegyében fejlődött ki. Mikor azonban vezetői az osztrák ellenforradalommal léptek szövetségre és e nemzeti mozgalmak a Habsburg-reakció eszközeivé váltak a magyar forradalom elfojtására — reakciós mozgalommá fajultak, melyek szembekerültek az általános haladás ügyével. S a reakciós hatalmakkal való szövetkezés a jogos nemzeti törekvések sírját ásta meg.

A magyar uralkodó körök a két világháború között a magyar nép nemzeti érzéseit viszont arra használták fel, hogy a trianoni békeszerződés revíziójának hangoztatásával az országot a világuralomra törő fasiszta Németország vazallusává, a szovjetellenes rablóháború felvonulási terepévé és részesévé változtassák. Ez kiváltotta a szabadságszerető népek megvetését, és azt hozta magával, hogy Magyarország szégyenletesen eljátszotta jogát arra, hogy a trianoni határokat a javára módosítsák. És semmiféle nemzeti szomorúság nem változtathat

ezen a történelmi tényen. Ezen csak az változtatott volna, ha Magyarország más szerepet tölt be a második világháborúban, s nem a hitlerista Németország utolsó csatlósának dicstelen szerepét.

Itt van most a szomszédos Ausztria példája. Az osztrák nép történelmi fejlődése során külön nemzetté vált. Vannak ugyan, akik ezt tagadják — különösen a nyugat-német revansisták, de néha még mások is, akik a történelmi fejlődés tényét nem hajlandók elismerni. Arra hivatkoznak, hogy az osztrákok nyelve is német és emellett Ausztria Németországgal területileg is szomszédos.

Németország nemzeti egyesülése idején Ausztria kívül maradt — pontosabban a poroszok kiverték onnan. A hitlerista Németország a szomszédságot felhasználta arra, hogy fegyveres hódítás segítségével Ausztriát *bekebelezze*, önálló nemzeti létét *erőszakosan megsemmisítse*. Az erőszakos hódítás és a hitlerista háború az elvesztett nemzeti önállóságért Ausztriának csak a hiábavaló véráldozatot és a német fasizmus szégyenletes bukásában való osztozást hozta. Ennek természetes reakciója, hogy Ausztria felszabadítása után az osztrák nép nemzeti érzései ismét *megnövekedtek* és tovább erősödnek a német militaristák új bekebelezési törekvései elleni harcban.

Nemrég kötötték meg a moszkvai szovjet—osztrák tárgyalások eredményeként az Ausztria függetlenségét és semlegességét biztosító szerződést, amit a nyugati hatalmak is aláírtak. Az az egyöntetű lelkesedés, amivel Ausztria *népe* a függetlenséget és semlegességet, s egyben az Anschluss elutasítását fogadta — *saját* nemzeti érzésének ékesszóló kifejezése. Nem lebecsülendő az a tény sem, hogy az osztrák uralkodó osztályok zöme is a függetlenség és a semlegesség eszméje mellett foglalt állást, mert a *maguk* érdekeit jobban biztosítja az, ha Ausztria az ő külön államuk, s mert Ausztria mint tőkés állam, ma csak semlegesség esetén tarthatja meg függetlenségét.

Az osztrák nemzet függetlenségi törekvése olyan általános, és e törekvésnek a moszkvai szovjet—osztrák megállapodás oly erőt adott, hogy a nyugati hatalmak is kénytelenek voltak ezt tudomásul venni. Ausztria az önálló állami lét útját vá-

lasztotta, s ez megadja a történelmi választ azoknak, akik kétségbe vonják a külön osztrák nemzet létét.

Nyugat-Németország felfegyverzésével nő az új Anschluss. Ausztria erőszakos bekebelezésének ismételt veszélye. Az új Anschluss szószólói — s ilyenek pl. az osztrák szociáldemokraták körében is vannak — a „nagy-német" egyesülésnek próbálnak új híveket szerezni. A „nagy német" szociáldemokraták azzal vajmi keveset törődnek, hogy mit jelentene az új Anschluss a népek, s köztük az osztrák nép számára. Ha a militarista Nyugat-Németország bekebelezné Ausztriát, ez megnövelné azt a háborús tűzfészket, amit ma a fegyverkező revansista Nyugat-Németország jelent Európában.

Kik támogathatják ilyen körülmények között Ausztria és Németország „nemzeti egyesülését", amiről az Anschluss „nagy német" szószólói szavalnak? Kiknek áll érdekükben a nemzeti önrendelkezés jogának is *ilyen célra* való felhasználása? Csak azoknak, akik erősíteni akarják az európai háborús tűzfészket, az új világháború veszélyét, ami sok nemzet függetlenségét eltiprással fenyegeti. Szép kis „elismerése" a nemzeti függetlenség elvének és szép kis „nemzeti egyesulés" az, ami az egész emberiséget fenyegető veszélyt növeli meg!

Az általános haladás érdeke, a nemzetközi béke érdeke, a nemzetek függetlenségének általános érdeke is azt követeli, hogy szembeforduljunk az új Anschluss-szal és követeljük, hogy tiltsák meg azt, még abban a teljesen valószínűtlen esetben is, ha a német militaristák és osztrák cinkosaik egy időre esetleg az osztrák nép többségét is megfertőznék a „nagy német" sovinizmussal.

A jövő kérdése az, hogy milyen lesz a helyzet, ha egész Németországban győz a demokrácia és a szocializmus ügye. Azonban függetlenül attól, hogyan alakul majd a jövő, *ma* az általános haladás érdeke az Anschluss elutasítását és megakadályozását követeli magától az osztrák néptől is.

b. A szocialista nemzetek fejlődése és a nemzetköziség

A szocialista internacionalizmus nemcsak a szocialista forradalom győzelmének és az imperialistákkal szembeni si-

keres védelmének egyik alapvető feltétele, hanem a *szocialista nemzet kifejlődésének,* a nemzetek szocialista felvirágzásának, a kommunizmus győzelmének is.

Lenin hangsúlyozta, hogy a kommunizmust csak úgy építhetjük fel, ha megfelelően felhasználjuk ehhez mindazt az értéket, amit az emberiség a korábbi fejlődés során felhalmozott. Lenin különösen hangsúlyozta a *múlt* örökségének felhasználását akkor, amikor fel kellett számolni az évezredes örökség tényleges értékeinek lebecsülését, ami a proletárhatalom első éveiben a proletárforradalom kispolgári, álradikális képviselői körében keletkezett. A lenini útmutatás nemcsak *visszamenőleg* érvényes. Természetes, hogy nem kevésbé kell hasznosítani mindazt az *újat is,* ami a termelés, a tudomány, a kultúra területén bármely nemzet munkájában valóban haladó, valóban hozzájárul a világkultúra fejlődéséhez és elősegítheti minden nemzet fejlődését.

Az emberiség fejlődése során felhalmozott hatalmas értékekhez ilyen vagy olyan mértékben minden egyes nép hozzájárult a maga alkotómunkájával. Nincsen nép, amely a történelem viharait kiállva, fennmaradását kiharcolva, ne alkotott volna és ne alkotna ma is valami sajátosat, amivel az egész emberiség kultúráját gazdagítja.

S természetesen nem lehet szó arról, hogy minden nemzet beérheti saját népe alkotómunkájának örökségével és új vívmányaival. A hatalomra került proletariátus arra törekszik, hogy nemzete maximális mértékben hasznosítsa saját fejlődése számára mindazt a legjobbat, amit az összes nemzetek, az egész emberiség teremtett és teremt. A nacionalista gőg, a nemzeti elzárkózás megakadályozza más népek vívmányainak kellő megbecsülését és megfelelő hasznosítását. Ez pedig csak kárt okoz a nemzetnek, aminek menthetetlen elmaradás a következménye.

A hatalomra került proletariátus pártja és állama, így a mi pártunk és államunk is igen nagy figyelmet fordít arra, hogy a nemzeti kultúra haladó hagyományait feltárjuk, nemzeti kultúránkat ezzel is gazdagítsuk és a szocialista építés számára ezt is minél jobban felhasználjuk. Ugyanakkor *még nagyobb* figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a világ többi

nemzeteinek, s mindenekelőtt az élen haladó nemzeteknek a vívmányait saját nemzetünk fejlődése számára felhasználjuk.

Vajon miért? — kérdezhetik.

Azért, mert nincsen olyan nemzet, amelyik egyedül alkothatna annyit, mint a többi nemzetek együttvéve. Nincsen ilyen nemzet, bármennyire is kimagasló vagy egyedülálló valamelyik nemzet alkotása a haladásnak egyik vagy másik elsőrendű fontosságú területén vagy az emberi haladás területén általában. S ha ez áll a nagy nemzetekre, akkor még fokozottabb mértékben áll a kisebb nemzetekre, amelyeknek alkotási lehetőségei természetszerűleg kisebbek.

Aki elismeri azt, hogy az összes többi nemzetek, s különösen az összes élenhaladó nemzetek, sokszorosan többet alkottak és alkotnak együttesen, mint a mi nemzetünk külön, annak el kell ismernie, hogy nemzeti fejlődésünkben a *legdöntőbb* feladat: a mi országunk számára is mindazt hasznosítani, amit az összes többi nemzetek vívmányaiból fel tudunk használni. Más nemzetek eredményei *a mi nemzeti vívmányainkká is* válnak, ha felhasználjuk saját nemzetünk fejlődése számára.

Az orosz munkásosztály volt az első, amely létrehozta a proletariátus új forradalmi pártját, mely először vitte diadalra a szocialista forradalom ügyét, teremtette meg az első szocialista államot. Az orosz nép dicső nemzeti vívmánya ez, amely aranybetűkkel van beírva a világtörténelembe. Az orosz példát 1917 után más országok munkásosztályai is követték, tapasztalatait az új pártok létrehozásában és harcaiban felhasználták. Ennek eredményeként ma már az emberiségnek több mint egyharmada, a felszabadult népek 900 milliós családja, szocialista társadalmat építő nemzetek egész sora tekint büszkén mint hatalmas nemzeti vívmányra, a maga szocialista államára.

A szovjet nemzetek az orosz nemzet vezetésével egyesítették erőiket, hogy a cárizmustól hátrahagyott, elmaradt országaikból a Szovjetuniót a legújabb tudományos és technikai vívmányok felhasználásával magas kultúrájú, élenjáró ipari országgá változtassák, mely a legmodernebb nagyüzemű mezőgazdasággal is rendelkezzen. Természetes, hogy a szovjet nép e feladat megoldásához felhasználta a kapitalista or-

ságok tudományos és technikai vívmányait is, ami nélkül ezt a hatalmas és sorsdöntő jelentőségű feladatot nem oldhatták volna meg. Az egész világ tudományos és technikai vívmányainak felhasználása a szovjet népek hatalmas nemzeti vívmánya, mely a szovjet társadalom termelőerőit óriási mértékben előrelendítette. Természetes az is, hogy a világ technikai és tudományos vívmányainak felhasználása — mégpedig olyan mértékben és olyan eredménnyel, amire csak egy hatalmas szocialista ország képes — úgy előrelendítette a szovjet tudomány és technika fejlődését is, hogy a Szovjetunió hamarosan a tudományos és technikai fejlődés vezető országává vált. Ez az ország az első és ma még az egyetlen, amelyben már egy esztendeje ipari atomerő-villanytelep működik az atomerő békés felhasználására. A szovjet nép azonban saját hatalmas vívmányai mellett továbbra is nagy figyelmet fordít a többi nemzetek, s köztük a kapitalista nemzetek tudományos, technikai és kulturális vívmányaira, hogy hasznosítsa abból is, ami saját fejlődése számára hasznosítható.

A Szovjetunió hatalmas segítséget nyújt a népi demokratikus országok, s köztük a mi hazánk szocialista építőmunkájához. A szovjet tudomány és technika eredményeinek hasznosításával épült fel sok új gyárunk, így egyik büszkeségünk a Sztálin Vasmű. De ezek már a *mi* gyáraink, amelyeket — a kapott segítség felhasználásával — a *mi* népünk alkotott; nemzeti vívmányaink, melyek országunk szocialista felépítését, népünk jólétét, nemzetünk megerősítését szolgálják. A szovjet kormány elhatározta, hogy Magyarországot is hozzásegíti az atomerő békés felhasználását szolgáló tudományos kutatómunka kifejlesztéséhez. De ha e nagyértékű segítséggel mi is megteremtjük az atomerő békés felhasználásának gyakorlati lehetőségét, mi is teremtünk olcsó áramot szolgáltató atomerő-villanytelepet vagy más módon hasznosítjuk az atomerőt hazánk fejlődésére — ez hatalmas nemzeti vívmányunk is lesz. Építőmunkánkban természetesen felhasználjuk a többi népi demokratikus ország igen értékes tapasztalatait is.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok kölcsönös segítsége, egymás tapasztalatainak kicserélése országaink fej-

lődésének hatalmas tényezője. E segítség nélkül, más nemzetek, s elsősorban a szocialista országok tapasztalatainak felhasználása nélkül lehetetlen lett volna elérnünk azt, hogy a súlyos háborús következményeket oly gyorsan felszámoljuk és tíz évvel hazánk felszabadítása után ipari fejlődésünkben az 1938-as színvonalat háromszorosan meghaladjuk!

Felhasználjuk — amennyiben ez hasznos és lehetséges — a tőkés országok tudományos és technikai vívmányait is szocialista építőmunkánkban. Ez természetesen nemcsak igyekezet kérdése. A kapitalista országok egymástól is sajnálják új tudományos és technikai vívmányaikat, különösen akkor, ha ez profitérdekeiket, „üzleteiket" sérti; még nagyobb fenntartásokkal tekintenek a szocialista országokkal való együttműködésre. Hiszen a vezető imperialista körök a „hidegháborús" kereskedelmi korlátozások által a szocialista országokkal való kereskedelmi kapcsolatokat is leszűkítették, mégpedig saját országaik gazdasági érdekeinek, s számottevő tőkés csoportok üzleti érdekeinek a rovására is.

Igaz, hogy a gazdasági szükségszerűség, az új válság elemeinek növekedése rákényszeríti a kapitalista országokat az imperialista vezető körök által megszabott kereskedelmi korlátozások rendszerének áthágására, mely korlátozások különben a normális egymás-mellett-élés körülményei között tarthatatlanok. A nemzetközi életben jelenleg tapasztalható enyhülés — amit a békét akaró országok és népek követeltek és követelnek — elősegíti a két rendszer békés egymás-mellett-éléséért és a békés verseny lehetőségéért való harcot, tehát a „hidegháborús" korlátozások teljes felszámolásáért való harcot is. Az imperialista bajkeverők azonban nem teszik le a háborús gyújtogatás „hideg" fegyverét; a kereskedelmi tilalmak imperialista rendszere sem tűnt még el. De ha a kereskedelmi korlátozásoknak e rendszere teljesen és végleg el is tűnne, s a kapitalista és szocialista országok közötti tudományos és kulturális kapcsolatok sokkal jelentékenyebbé válnak és mindkét fél számára gyümölcsözően fejlődnek — aminek a lehetőségét az atomerő békés felhasználásának kérdéseit tárgyaló genfi értekezlet világosan mutatja — a kapitalista országok lényegét ez nem változtatja meg. A tőkés országokban

a profitért való harc törvénye, s az imperializmus korában, tudvalevően — *a maximális profitért való harc* gazdasági alaptörvénye uralkodik.

A fejlődés szempontjából oly fontos önzetlen baráti együttműködés kapitalista nemzetek között lehetetlen. Ahol a profitért való hajsza az úr, ott az egymással ideiglenesen szövetkezők is egymás alárendelésén, egymás kijátszásán mesterkednek. Az egyedüli, amit a tőke országai ismernek és elismernek — a számításon alapuló együttműködés. A számítások e rendszere olyan, hogy az erősebb tőkés államok rákényszerítik akaratukat gyengébb partnereikre, ami az alkudozások e rendszerét még ellentmondásosabbá, még labilisabbá teszi. A tőke uralma alatt például egyik vállalat a másik előtt még az országon belül is eltitkolja az új felfedezéseket, ha ezek külön profitot ígérnek. Még kevésbé lehetséges az őszinte, valóban baráti, egymást önzetlenül segítő nemzetek kozotti együttműködés.

A szocialista országok készek a kapitalista államokkal is a békés alkotómunkát szolgáló együttműködésre ama korlátolt lehetőségeken belül is, ami a tőkés számítások rendszere mellett egyáltalán lehetséges. Ennek egyik példája a szovjet és az amerikai mezőgazdasági szakemberek küldöttségének utazása az Egyesült Államokba, illetve a Szovjetunióba, ami az Eisenhower-kormány hosszú huzavonája után (és előzetes ujjlenyomat igényeinek mellőzésével) ez év július—augusztus havában végre sorra került. Másik, különösen jelentős példa erre a már említett genfi értekezlet az atomerő békés felhasználására. Hogy ilyen közös tanácskozás összeülhetett, abban különleges szerepet játszik az a tény, hogy a Szovjetunió hatalmas jelentőségű eredményeket ért el, kész más országoknak, még kapitalista országoknak is rendelkezésére bocsátani vívmányait a békés alkotómunka terén, s ennek mind nagyobb a visszhangja a tőkés országok különböző társadalmi köreiben is.

A két rendszer békés gazdasági versenyének feltételei mellett fejlődhet és igen komoly eredményeket hozhat a kölcsönös előnyöket biztosító együttműködés a szocialista és kapitalista országok között, de meg sem közelítheti azt a fejlődési fokot, amit a szocialista országok együttműködése terén

már eddig elértünk. Ugyanis a szocialista országoknak *alapelve,* hogy egymás fejlődését maximálisan, önzetlenül segítsék. Ez pedig a tőkés államok egymásközti viszonyában is elképzelhetetlen, még kevésbé lehetséges kapitalista országnak szocialista országgal való viszonyában.

A szocialista országok együttműködése során természetesen az nyújt többet, akinek több a tapasztalata, több az eredménye. Éppen ezért a segítségnyújtásban kimagaslik a *Szovjetunió.* De a szovjet nép is fontosnak tartja, hogy megismerje és hasznosítsa a népi demokratikus országok, s köztük a mi építőmunkánk tapasztalatait. Nemegyszer a szovjet elvtársak figyelmeztetnek bennünket, hogy ne beszéljünk a kölcsönös segítségnyújtásról úgy, mintha csak mi kapnánk segítséget és nekünk nincs mit cserébe nyújtani; hangsúlyozzák, hogy igenis szükségesnek tartják tanulmányozni és felhasználni a mi építőmunkánk jó tapasztalatait, tudományos és technikai eredményeinket, amit a Szovjetunióban is hasznosíthatnak.

A politikai és gazdasági, termelési, tudományos és műszaki együttműködés mellett a kulturális együttműködés fejlődése játszik különösen nagy szerepet a népek közötti bizalom és barátság erősödésében, minden egyes szocialista ország formájában nemzeti, tartalmában szocialista kultúrájának fejlődésében. Közismert, hogy a szocialista kulturális fejlődés feltételezi a megelőző korok haladó kulturális értékeinek felhasználását. Ezeket az értékeket, irodalmi és művészeti alkotásokat korábban még annak a nemzetnek nagy néptömegei sem ismerték, amely nemzet fiai ezeket létrehozták. Hiszen a műveltség az uralkodó osztályok monopóliuma volt. Most pedig, a szocialista országok kulturális együttműködése során, ezek az értékek a népek 900 milliós családjának közkincsévé válnak, hogy holnap az egész emberiségé legyenek. Így válnak ma Petőfi, Móricz Zsigmond és a magyar irodalom más nagyjainak művei, s nem kevésbé új irodalmi alkotásaink az orosz, ukrán, csehszlovák, román, kínai és más felszabadult népek mind nagyobb tömegeinek a közkincsévé.

Mind a termelési, mind a tudományos, mind a kulturális együttműködésben *a szocialista nemzetköziség* hatalmas ereje

tör utat és lendíti előre a szocialista országok nemzeti felvirágzását.

Említettem, hogy más nemzetek, s mindenekelőtt a szocialista nemzetek vívmányainak megismerése és felhasználása milyen óriási jelentőségű nemzeti fejlődésünkben. Hangsúlyoztam, hogy ez *nagyobb* jelentőségű, mint az egyes nemzetek *külön* öröksége. Emellett azonban meg kell még említenem két igen fontos dolgot.

Egyik az, hogy más a közvetlen gyakorlati jelentősége a haladó nemzeti örökségnek az irodalom és művészet területén, és más az egyes tudományágak, így a termeléssel közvetlenül kapcsolatban álló tudományok és a technika területén.

A haladó irodalmi és művészeti örökség ma is élő erő, melyben a nép évszázados küzdelme, vágya, élete, lelke testesül meg. Egy nemzet szocialista irodalma annál jobban tud kifejlődni, minél inkább képes meríteni, tanulni a nemzeti kultúra haladó örökségéből, ha megtanulja *szocialista módon* felhasználni és továbbfejleszteni azt. Egy nemzet haladó irodalmi és művészeti örökségét csak gazdagítani lehet, de pótolni nem. S minden egyes nép kötelessége a többi népekkel szemben is, hogy saját haladó nemzeti irodalmi és művészeti örökségét — amely a kapitalista uralom idején a kozmopolitizmus és a burzsoá dekadencia elterjedése következtében sorvadásnak indult — új életre keltse, megmentse önmaga és a világ többi népei, a világ kultúrája számára *is*.

Viszont más a helyzet pl. a természettudományok és általában a termeléssel kapcsolatos tudományágak múltbeli öröksége terén. Ha a múltbeli felfedezések már túlhaladottak, akkor a tudományos gondolat történeti fejlődése szempontjából van jelentőségük; e minőségükben tiszteljük és becsüljük azokat. Ha ma is helytállók, akkor nemcsak a hagyományt tiszteljük bennük, hanem általában fel is használjuk, mégpedig más népek ismert tudományos vívmányaival *együtt* és nem elkülönülten. A tudományok fejlődése a kapitalizmus korában jobban széttörte a nemzeti korlátokat, mint az irodalom és a művészet, s nincs erő, amely ezen változtathatna. Ugyanez talán még fokozottabb mértékben vonatkozik a technika fejlődésére. Tiszteljük és becsüljük régi technikai vívmányain-

kat; azt azonban tudnunk kell, hogy aligha van sok tanulnivalónk a múlt századbeli „magyar technikától" ahhoz viszonyítva, hogy hol tartunk *ma* a technikai fejlődésben és hol tart ma a *világtechnika*. Tehát technikai örökségünk, valamint irodalmi és művészeti örökségünk közvetlen jelentősége mai életünkben — össze sem mérhető.

A másik és azt hiszem, sokkal fontosabb dolog, amit hangsúlyozni kell; a *hazai tudományos és kutatómunka jelentősége*. Minden nemzet sokkal többet tud a többi nemzettől átvenni és hasznosítani, mint amennyit külön megteremthet; s aki elzárkózik a többi nemzet vívmányaitól, az elmarad. De csak akkor tudjuk jobban megismerni és felhasználni a többi nemzet vívmányait, ha kellőképpen kifejlesztjük saját tudományos és kutatómunkánkat. Ahol ezt elhanyagolják, ott feltétlenül elmaradnak a világtudomány és a világtechnika vívmányainak hazai alkalmazásától. Ez annál is inkább így van, mert a tudományos és technikai vívmányok konkrét alkalmazása maga is általában bizonyos tudományos kutatómunkát követel. Az alkalmazás módjait és lehetőségét kell sokszor változott körülmények között megtalálni. Új, magasabb teljesítményű gépek gyártása is előzetes tudományos és technikai vizsgálatokat stb. tesz szükségessé. S mindez azt jelenti, hogy *minél nagyobb erőfeszítéseket tesz az ország, hogy a világ élenjáró tudományos és technikai eredményeit felhasználja, annál inkább biztosítja saját tudományának és technikájának fejlődését is.*

Ha egy ország csak más országok eredményeire vár és nem igyekszik maga is alkotni, az más országok eredményeiből is csak keveset tud saját fejlődésében felhasználni. Ha egy ország maga is igyekszik maximális mértékben kifejleszteni saját termelőerőit, saját tudományát, gyártástechnikáját stb., annál többet tud *adni is* más népeknek és *kapni is* más népektől. A szocialista nemzet büszke arra is, ha minél gyorsabban és minél nagyobb mértékben hasznosítani tudja más népek vívmányait; és büszke arra is, ha a maga részéről minél eredményesebben járul hozzá a többi baráti, szocialista ország fejlődéséhez.

A szocialista nemzetköziség legmegkapóbb példáját a Szov-

jetunió nyújtotta és nyújtja a nemzetközi proletariátus és a világ népei számára. A Szovjetunió előbb saját határain belül fejlesztette ki a nagy szovjet államot alkotó nemzetek megbonthatatlan barátságát; bebizonyította a világnak, hogy a proletariátus hatalomrakerülésével, a kapitalizmus felszámolásával *új nemzetek* keletkeznek és *a nemzetek közötti új viszony korszaka* köszönt be. Eltűntek a burzsoá nemzetek és helyüket szocialista nemzetek foglalják el. E szocialista nemzetek hatalmas állama diadalra vitte népei testvériségének, igazi barátságának, önzetlen kölcsönös segítőkészségének nagy ügyét.

Ugyanaz a szocialista nemzetköziség most a 900 milliós szocialista tábor országai között fejlődik tovább, bár változott formában, változott módon. Ugyanolyan megbonthatatlan barátság fejlődik e népek között, mint amely oly ragyogó eredményekhez segítette a világ legerősebb hatalmává vált Szovjetunió népeit.

III. A DEMOKRATIKUS ÉS A SZOCIALISTA HAZAFISÁG

A hazafiság legmagasabb formája a szocialista hazafiság, amely a szocialista társadalomban válik a nép nemzeti érzésének általános formájává. A hazafiság korábbi formái korlátoltabbak.

Ismertünk *hűbéri jellegű hazafiságot* is, amely egy feudális ország függetlenségének védelmében, az idegen hódítók elleni harcban jelentős szerepet játszott, de a jobbágyokat elnyomó nemesség osztályérdekeinek volt alárendelve. A hűbéri társadalom osztályviszonyai természetesen rányomták a maguk bélyegét a parasztság *népi hazafiságára* is, s korlátozták ennek kifejlődését. A nemesi, hűbéri hazafiság kimagasló képviselője volt pl. Hunyadi János, aki a török hódítók elleni harcban a hűbéri társadalom adta lehetőségek maximális felhasználására törekedett és e küzdelem kitűnő vezére volt. Dózsa György és az 1514-es parasztthadsereg katonáinak népi hazafisága, amely a török elleni harcra késztette őket, egybekapcsolódott a feudális kizsákmányolás elleni felkeléssel, melyben a parasztság forradalmi demokratikus hazafisága érlelődött.

A hazafiság korábbi formái közül csak a demokratikus hazafiság kérdését érintem, s ennek is csak mai jellemzésére korlátozódom.

A demokratikus hazafiság harcban fejlődött ki, nemcsak az *arisztokrácia,* hanem egyben a hűbéri rend elleni forradalmi küzdelem *liberális kerékkötői* elleni harcban is, ami az előbbinek szerves része volt. A demokratikus hazafiság ma is harcban fejlődik; a feudális maradványok, valamint a fasiszta és imperialista elnyomás elleni küzdelemben. A fasiszták és az imperialisták elleni küzdelemnek is szerves része a fasisztákkal és az imperialistákkal kiegyezők, a demokrácia és a nemzeti szabadság ügyét elárulók elleni kérlelhetetlen harc.

Az egyes országok nemzeti burzsoáziájának felemás hazafisága, fél-hazafisága vagy negyed-hazafisága mögött ma az imperialista nagyhatalmakkal való kiegyezési törekvés rejtőzik; a nemzeti burzsoáziának az a készsége, hogy fél-jogokért vagy negyed-jogokért, a nemzeti függetlenség foszlányaiért és formális elismeréséért alkut kössön az imperialista elnyomókkal, kapjon is valamit, és az imperialisták segítségével saját uralmát is megerősítse saját népével szemben. Ennek megakadályozása a demokratikus erők feladata.

A feudális előjogokkal való leszámolás és az imperialista iga lerázása már említett feladatai mellett az imperializmus korában a demokratikus erők előtt új feladatként jelentkezik *a nagytőkés monopóliumok diktatúrája elleni küzdelem.* A tőkés monopóliumok mind nyomasztóbb gazdasági diktatúrája és mind súlyosabb népnyúzó tevékenysége elleni harccal együtt a demokratikus erők feladata a fasiszta országokban a fasiszta diktatúra megdöntése, a polgári demokratikus országokban pedig a demokratikus szabadságjogok védelme a növekvő fasiszta veszély ellen. A demokratikus erők nem kevésbé fontos feladata *az új világháború veszélye elleni harc,* mely minden ország népének alapvető érdeke.

A demokratikus hazafiság napjainkban az *imperializmus, a fasizmus és a feudális maradványok* elleni harcban, *a tőkés monopóliumok megfékezéséért* és egyben *a békéért* folyó harcban, valamint *a nép demokratikus hatalmáért* folyó küzdelemben fejlődik. Ez határozza meg a demokratikus hazafi-

ság *mai jellemvonásait*, amelyek a demokratikus erők *mai feladataiból* következnek.

Az imperializmus és a fasizmus elleni harc tehát ma szükségszerűen kiterjed az egész népet szipolyozó nagytőkés monopóliumok *korlátozásáért* és ezen túlmenően e monopóliumok *felszámolásáért* folyó küzdelemre is. Ez különböző országokban, különböző időben és különböző módon kerül napirendre, ami függ az illető ország demokratikus fejlődésétől, a belső osztály-erőviszonyoktól, az ország nemzetközi helyzetétől és a nemzetközi békeharc általános érdekeitől. A tőkés monopóliumok korlátozásáért és felszámolásáért való harc a polgári demokratikus keretek túlhaladását jelenti, hiszen a szocialista forradalomért való harc lényeges, sőt döntő elemeit tartalmazza. De *csak a proletariátus* az az osztály, amely forradalmi pártjának vezetésével a demokratikus erők harcát tudatosan *továbbfejleszti* a szocialista forradalom irányába. A nép demokratikus hatalmának, a munkásság és parasztság demokratikus diktatúrájának megteremtése a szocialista forradalmat készíti elő, a szocialista forradalomba torkollik. Ennek egyik ragyogó példája a mi országunk, a mi népi demokratikus rendünk fejlődése az elmúlt évtizedben.

Hogyan alakul a demokratikus hazafiság a szocialista forradalom győzelme után?

A kispolgári osztály hazafisága a szocialista forradalom győzelmével sem válik szocialista hazafisággá, mert ennek szocialista tudat a feltétele. S a szocialista tudat *csak akkor és azután* hódítja meg a kispolgári osztályt, amikor és ami után a munkásosztály pártjának és államának sikerült a kispolgárságot *átvezetni* a kistermelés vágányáról a szocialista termelés vágányára; tehát akkor és azután, ha a kispolgári osztályok falusi vagy városi szövetkezeti dolgozókká váltak, vagy pedig a munkásosztályba olvadtak be. S miután a társadalmi tudat fejlődése csak nyomon követi a társadalmi lét megváltozását, a demokratikus hazafiság — ami maga sem mindig elég tudatos — csak hosszabb idő folyamán fejlődhet és fejlődik szocialista hazafisággá.

A szocializmust építő országokban is van demokratikus hazafiság, amely még nem jutott el a szocialista hazafiságig.

A szocialista országok kispolgári osztályainak és rétegeinek demokratikus hazafisága azonban *nem azonos* a tőkés országok kispolgári osztályainak és rétegeinek hazafiságával (nem is beszélve a liberális vagy konzervatív polgárság alku-hazafiságáról).

A tőkés országokban a kispolgárság (beleértve természetesen a parasztságot is) társadalmi helyzetét egyrészt az szabja meg, hogy *elnyomott* osztály, másrészt az, hogy *kistulajdonosi* osztály. Tudatát léte és helyzete, a tőkés árutermelés viszonyai határozzák meg, s ideológiáját az uralkodó burzsoázia és a kapitalista állam különösen erősen befolyásolja. Ott a kispolgárság, de a proletariátus is állandóan szembe találja magát mind a nemzeti gyűlölködést szító burzsoá nacionalizmus, mind pedig a kozmopolitizmus — az amerikai és angol imperialisták előtti behódolás rothadt szelleme — államilag szervezett áradatával.

A mi országunkban a kispolgári dolgozó osztály tudatát egyrészt szintén az szabja meg, hogy *kistulajdonos,* másrészt viszont az, hogy *már nem elnyomott,* mert megszabadult a tőke uralma alól, mégpedig a proletariátus győzelmének eredményeként szabadult meg tőle. Nem fenyegeti a kispolgári dolgozókat sem többé a kapitalista anarchia és a túltermelési válság, viszont megnyílt számukra is a szocialista fejlődés útja a szocialista állam által támogatott szövetkezeti mozgalom révén.

A szocialista haza a nép hazája, a kispolgári dolgozó osztályoké is. Igaz, a proletárállam korlátozza és megsemmisíti a kizsákmányolók soraiba való felemelkedés lehetőségeit; megsemmisíti a mások munkájából való meggazdagodás spekulációs reményeit, amit a burzsoázia a tőkés országokban a kispolgári ideológia fenntartása érdekében, a kispolgárság feletti uralmának erősítése céljából is terjeszt. A szocialista állam kiszabadítja a kispolgári dolgozókat a burzsoává válás csalfa és népellenes illúzióinak rabságából. Eme népellenes illúziók felszámolása egybeesik annak megakadályozásával, hogy a nagytőke hatalmától való megszabadulást és a kapitalista válság kiküszöbölését szabad spekulációra használják fel. A proletárhatalom nem engedi a kulák szabad fejlődését, ha-

nem korlátozza és később felszámolja a kulákságot is; megakadályozza, hogy a kistermelők köréből új kizsákmányoló osztály emelkedjen ki. Ezzel szemben az uralkodó munkásosztály a kistermelő osztályok számára is a *szocialista felemelkedés* útját nyitja meg és biztosítja a szövetkezeti mozgalom által.

Szocialista államunk ügyeinek intézésében, városaink és falvaink vezetésében, üzemeink és szövetkezeteink irányításában a nép mind szélesebb rétegei vesznek részt aktív alkotómunkával. E részvétel megvalósul az országgyűlés és a tanácsok útján, a társadalmi szervezetek, üzemi szakszervezeti bizottságok stb. közreműködésével. S hogy mit jelent a szocialista építés lehetőségeinek valóraváltása, azt beszédesen mutatja iparunk hatalmas fejlődése, termelőszövetkezeteink mind biztosabb előrehaladása, a mezőgazdaság államilag biztosított mind nagyobb fokú gépesítése, a tudományok, a közoktatásügy és egészségügy soha nem látott iramú fejlődése stb.

Mindezek a vívmányok egész munkásosztályunké, egész dolgozó parasztságunké, egész értelmiségünké. Igaz, e vívmányainkból a szövetkezeti gazdálkodás előnyeit nélkülöző kispolgári osztályok még nem részesedhetnek olyan mértékben, mint a munkásosztály vagy a szövetkezeti parasztság. Amíg a kistulajdonosi számítás korlátait a nagyüzemű gazdálkodás eredményei szét nem törik, amíg a ma még egyénileg dolgozók rá nem térnek a szövetkezeti, nagyüzemű szocialista termelés útjára, amíg tehát a kistulajdonosi gondolkodási mód rabjai — addig nem élvezhetik teljes mértékben a szocialista építés adta valamennyi lehetőséget. A munkásosztály pártja és állama felvilágosító és szervező munkájával, a jól dolgozó állami gazdaságok és termelőszövetkezetek segítségével éri el, hogy a még egyénileg dolgozók önként kövessék a hívó szót és térjenek a szövetkezeti termelés útjára, az egész szocialista rend és saját maguk javára. De a kispolgárság, mindenekelőtt az egyénileg dolgozó parasztság addig is a hatalmon levő munkásosztály megbecsült szövetségese, és mint ilyen — a munkásosztály vezetésével részt vesz az ország ügyeinek intézésében, mert az ország az övék is!

A szocialista hatalom védelme a bukott tőkések és nagy-

birtokosok, valamint a kulákok minden ellenforradalmi áskálódásával szemben — az ő érdekük is. A szocialista haza erősítése, békéjének és függetlenségének védelme az imperialisták és ügynökeikkel szemben az ő ügyük is! *A szocialista haza védelme* a munkásosztály és az egész dolgozó nép *közös ügye.*

A szocialista haza védelme még nem teszi a kispolgári osztályt szocialista hazafivá, de demokratikus hazafiságát *közelíti* a szocialista hazafisághoz, s egyben elősegíti azt is, hogy bátrabban lépjen rá a szövetkezeti termelés szocialista útjára. Szocialista országban a kispolgári osztályok demokratikus hazafiságának fejlődését *elsősorban* éppen *az jellemzi,* hogy mélyíti a szakadékot közöttük és a kulákság valamint más ellenforradalmi elemek között, közelíti a kispolgári dolgozókat a szocialista termeléshez, erősíti a szocialista honvédelem és a szocialista építés ügyét.

Nem állítjuk tehát azt, hogy az egyénileg dolgozó paraszt csak akkor lehet igazi hazafi, ha már felhagy a kistulajdonosi gazdálkodással, s a nagygazdaságok szövetkezett tulajdonosainak és dolgozóinak soraiba lép. Elismerjük és tudatosabbá tesszük az egyénileg dolgozó szegény- és középparaszt hazafiságát, s tudjuk, hogy ez közelebb hozza őt a szövetkezethez is.

A demokratikus hazafiságról szóló viták kapcsán felvetették és vitatták azt a kérdést, vajon „lehet-e demokratikus hazafi" az olyan egyéni paraszt, aki harcol a szövetkezet ellen? Vigyázni kell arra, hogy e kérdés megválaszolásánál se elvileg, se gyakorlatilag ne csússzunk félre.

Ha az egyénileg dolgozó parasztot még túl erősen húzza vissza a régi, még vitatkozik, habozik, bizalmatlan a szövetkezettel szemben — ez azt jelenti, hogy még rabja a kistulajdonosi gondolkodásmódnak. Ma még ez jellemzi dolgozó parasztságunk többségét, s ennek ellenére ezzel a parasztsággal szövetségben építjük szocialista államunkat. A szövetkezet kérdésében való vitatkozás és habozás mellett is az egyénileg dolgozó parasztok túlnyomó többsége becsületes hazafi, akit meg akarunk és meg fogunk nyerni a szövetkezetnek.

Dolgozó paraszt is válhat azonban a szövetkezetellenes

kulák aknamunka aktív részesévé és eszközévé. Ez esetben odasodródik az imperialisták szolgálatába szegődött bukott tőkések, kiseprűzött földbirtokosok és a kulákság hazaáruló ellenforradalmi bandájához, s így gyakorlatilag megszűnik hazafi lenni. De ha valaki ebből azt a következtetést vonja le, hogy a szövetkezet ellen agitáló szegény- vagy középparasztot általában egy kalap alá kell venni a kulákokkal és egyéb hazaárulókkal — az mélységesen téved.

Keményen szembe kell szállni mindenféle szövetkezetellenes támadással és e reakciós tevékenység minden résztvevőjével; azonban ugyanekkor állhatatosan harcolni kell a kulák aknamunka eszközévé vált, szövetkezet ellen agitáló minden olyan dolgozó parasztért, aki elválasztható a kuláktól, megszabadítható a kulákbefolyástól. A kulákbefolyás alá került szegény- vagy középparasztok *túlnyomó része* csak *átmenetileg* marad ellenséges befolyás alatt. S hogy ez az átmeneti időszak minél rövidebb legyen, az döntő mértékben éppen a mi felvilágosító munkánktól függ; attól, hogy harcolunk-e értük vagy keresztet vetünk rájuk, és megrögzött ellenségnek tekintjük őket, mert „megszűntek demokratikus hazafiak lenni". Lehet, hogy egy időre megszűntek annak lenni, azonban tudnunk kell, hogy újra azzá válhatnak, sőt még szocialista hazafivá is fejlődhetnek, ha mielőbb kiszabadítjuk őket az ellenséges befolyás alól és megnyerjük a szövetkezeti mozgalom számára is.

A hangsúlyt — miután dolgozó parasztokról van szó — éppen erre a felvilágosító munkára, a kulákbefolyás visszaszorítására kell helyezni. Éppen ebben a politikai küzdelemben mélyül el ma a dolgozó parasztság hazafisága, erősödik demokratizmusa és gyorsul közeledése a szocialista hazafisághoz.

Szocialista országban a kispolgári osztályok ideológiáját és politikai tudatát az uralkodó munkásosztály, annak pártja és állama befolyásolja szervezett felvilágosító munkával. Ez a felvilágosító munka a dolgozó osztályok politikai szövetségének egyre tudatosabbá tevését, a szocialista építés népszerűsítését és a szocialista eszmék terjesztését jelenti. Ez egyben szervezett harcot jelent a burzsoá ideológia ellen általában,

s ennek keretében a nacionalizmus ellen is. Ilyen módon tisztítjuk meg a kispolgári osztályok hazafiságát is a burzsoá nacionalista fertőzéstől, erősítjük bennük is a népek testvériségének szellemét, fejlesztjük demokratizmusukat, kiszélesítjük nemzetközi látókörüket is és átvezetjük őket a szocialista termelés útjára. Ennek során és ennek nyomán az ő hazafiságukat is a szocialista hazafiság színvonalára emeljük.

*

A proletariátus forradalmi pártja a tőkés országokban is küzd a munkásosztály és a kispolgári osztályok harci szövetségéért és saját harcával befolyásolja, fejleszti az utóbbiak politikai tudatát is. De csak a proletárhatalom, mely az országot az egész nép hazájává változtatja, csak ez a *szocialista hatalom* teremti meg azokat a szükséges feltételeket, amelyek mellett a kispolgári osztályok is *más* osztályokká válnak, mint amilyenek a tőkés országokban voltak, s ez a kispolgári hazafiságot is más hazafisággá, *a nép hazáját védelmező* hazafisággá változtatja.

Mi a *fő* különbség a demokratikus hazafiság, s így a kispolgári hazafiság és a szocialista hazafiság között? Ezt a demokratikus polgárság, illetve kispolgárság célkitűzése és a szocialista munkásosztály célkitűzése közötti különbség határozza meg.

A polgári, illetve kispolgári demokrácia osztályai és társadalmi rétegei harcolhatnak és harcolnak az ország feudális és fasiszta elnyomása ellen, az idegen hódítók ellen, az imperialista leigázás minden formája ellen, az imperialista háború ellen — de nem céljuk a tőkés rend felszámolása. Nem céljuk az, hogy a kapitalista nemzet helyét szocialista nemzet foglalja el, nem céljuk a szocializmus. A polgári, illetve kispolgári demokrácia éppen azért polgári, mert nem ismeri fel a tőkés rend pusztulásának és a szocializmus megteremtésének elkerülhetetlen szükségességét — tehát nem megy túl a kapitalizmus keretein.

A munkásosztály a feudális, fasiszta és imperialista elnyomás elleni harcával saját hatalmának kivívását igyekszik megkönnyíteni, hogy szocialista államot teremtsen, a kizsákmányoló osztályokat megsemmisítse és a szocialista társadalmat

felépítse. A szocialista proletariátus szövetkezik a polgári és kispolgári demokrácia osztályaival a feudális, fasiszta és imperialista elnyomás ellen; a szocialista forradalom győzelmével továbbfejleszti szövetségét a kispolgári demokrácia osztályaival a szocializmus felépítése időszakában. Ez utóbbi szövetkezés sajátos, különleges jellegű, melynek célja az, hogy a munkásosztály az egész népet egybeforrassza a dolgozók hazájának védelmére és a kispolgári osztályokat átvezesse a szocialista termelés útjára.

A kispolgári demokrácia a szocialista országokban sajátos, átmeneti, amely olyan mértékben szűnik meg, ahogy a kistermelők osztályának helyét a szövetkezeti dolgozók osztálya foglalja el, ahogy a szocialista nemzet kifejlődik.

Hasonlóképpen sajátos a mi körülményeink mellett a demokratikus hazafiság, vagyis a kispolgári demokrácia hazafisága. Már nem azonos a tőkés országok polgári és kispolgári osztályainak polgári demokratikus hazafiságával, mert *több* annál: a nép országát szolgálja és elismeri a hatalmon levő szocializmust építő *munkásosztály* vezető szerepét, erősíti a *szocialista* ország honvédelmét, fejlődik *népi* jellege, közeledik a szocialista hazafisághoz, de természetesen *nem azonos* vele *Átmeneti,* mint maga a kistermelők osztálya, amelyet a szocialista ország munkásosztálya, ennek pártja és állama a szocialista nagyüzemi termelés útjára vezet.

IV. JOBBOLDALI NÉZETEK A HAZAFISÁG KÉRDÉSÉBEN ÉS A NACIONALISTA JELENSÉGEK

Ismeretes, hogy azok a jobboldali hibák, melyek Nagy elvtárs politikáját jellemzik, a dolgozók osztályéberségének tompítását, a szocialista iparosítás zsákutcába juttatását, a falu szocialista átépítésének bizonytalan időre való elhalasztását, lényegében az erről való lemondást, a kulákság elleni harc háttérbetolását és a kulákosodási törekvések felbátorítását jelentették. Mindezekhez természetszerűleg járult a munkásosztály és a párt vezető szerepének gyöngítésére irányuló törekvések megerősödése, a kispolgári reakció erősödése. S miközben ezek a jobboldali jelenségek elterjedtek és fejlődé-

sünkben komoly fennakadást okoztak — a hazafiságról igen sok szó esett. Legtöbbet talán a jobboldali opportunisták beszéltek róla, de úgy, hogy annak osztálytartalma minél jobban elködösüljön.

Nagy elvtárs a kormány félévi tevékenységéről 1954 januárjában tartott parlamenti beszédében hangsúlyozta, hogy az új nemzedék „magyarságát és műveltségét" az iskolákban kell „a szocialista hazafiság szellemében megalapoznunk". Kultúrpolitikánk általános feladatairól szólva ennek „legnagyobb feladatát" a kulturális élet minden területén „a műveletlenség" elleni harcban jelölte meg. A műveletlenség elleni harc általános feladatánál viszont egyetlen szóval sem utalt *a szocialista öntudat* terjesztésének és fejlesztésének a fontosságára, hanem megelégedett annak leszögezésével, hogy „biztosítani kell a kultúra demokratizálását". S ehhez hozzáfűzte: *„Kultúrpolitikánk nem kisebb feladata — hogy ápolja, fejlessze a magyarság egységes nemzeti kultúráját."*

Nagy Imre tehát előbb utalt a „szocialista hazafiság szellemére", de utána letért a szocialista hazafiság marxista-leninista elvéről, illetve egyenesen szembefordult vele.

Mi az, hogy „a magyarság egységes nemzeti kultúrája?" „Egységes" kultúrája a munkásosztálynak, a kispolgári osztályoknak és a kizsákmányoló osztályoknak? „Egységes nemzeti kultúrája" a szocialistáknak és az egyházaknak?

Egységes nemzeti kultúra csakis a kizsákmányoló osztályok teljes megsemmisítése után lehetséges. Addig azonban az „egységes nemzeti kultúra" szólamával takarózó minden kísérlet a kizsákmányoló osztályok felszámolását fékezi, csak akadályozza azt, hogy a szocializmus mielőbbi győzelmével, a szocialista nemzet teljes kifejlődésével valóban egységessé váljék a kultúra: *a szocialista nemzet kultúrája.* Más „egységes nemzeti kultúra" *nincs és nem is lehet!* Lehet azonban *beszélni* holmi „egységes" kultúráról, de ez fejlődésünk mai szakaszán nem egyéb, mint az *osztályharc feladása a kulturális fronton.* Eközben bármennyit is hirdetjük a „kultúra demokratizálását", ennek lényege: lemondás *a szocialista* kultúráról, meghódolás a *polgári* kultúra előtt.

De aki feladja az osztályharcot a kulturális fronton, az

egyben lemond az osztályharcról vagy előkészíti az osztályharc feladását a politikai harcban is. Hogy Nagy elvtárs erre a vonalra csúszott, az világosan megmutatkozott a Hazafias Népfront országos kongresszusán tartott beszédében. Ez alkalommal már „9½ millió magyar" — tehát *minden* magyar — szívének „együttdobbanásáról", „együttlelkesedéséről" beszélt.

De az „együttlelkesedés" ködfüggönye vajon mit rejtett el? Azt, hogy a dolgozó milliók odaadó munkája mellett a városban és a falun is elszemtelenedtek a zavartkeltők és fékezték fejlődésünket. A hamis szólam elkendőzte ipari termelésünk stagnálását, a kulákok szövetkezetellenes támadását, a bizonytalanságot magában a szövetkezeti mozgalomban, a kulák és általában a maszek spekuláció megnövekedését és a spekulációval szembeni elégedetlenség növekedését. Ezt takarta el az „együttlelkesedésről" szóló frázis.

A hazafiasság eszméje olyan dolog, amit fejlődésunk mai szakaszán felhasználhatnak különböző pártellenes és népellenes törekvések takarójául. Ehhez csak az kell, hogy a hazafiság *jellegét* homályosítsák el; azt, hogy a mi Hazafias Népfrontunk nemcsak *hazafias* front, hanem *népfront* is, tehát a *dolgozók* hazafias szövetsége a külföldi imperialisták és a *hazai* kizsákmányolók ellen; azt, hogy a népfront csak akkor töltheti be feladatát, ha a *munkásosztály, s annak pártja vezeti;* azt, hogy a szocialista ország népfrontjának *fő feladata a szocialista építés segítése* városban és falun is.

A Hazafias Népfront feladata, hogy segítse a munkásság, a dolgozó parasztság és az értelmiség politikai szövetségének és alkotómunkájának további fejlődését, s ennek érdekében segítse a *párt köré* tömöríteni a pártonkívüli dolgozók újabb tömegeit. A jobboldali opportunisták pedig a pártonkívüliek minél szélesebb rétegeit úgy akarták a hazafias népfrontba tömöríteni, hogy elhomályosították a szocialista építés feladatát, a munkásosztály és pártjának vezető szerepét, s a párttól *elszakadó* szervezeti tömörülést akartak létrehozni, amelyben a vezető szerep a munkásság kezéből elkerülhetetlenül a kispolgárság kezébe ment volna át. Kell-e bizonyítani, hogy ebből nem a munkásság és kispolgárság szövetségének erősödése, hanem csak e szövetség gyengülése származhat?

Miféle „hazafiság" ez? Olyan, amelyik kárt okoz szocialista építésünk ügyének, de beburkolhatják a „demokratikus hazafiság" köntösébe. Szocialista országban azonban a szocialista építést akadályozó *minden* törekvés, bármennyire is demokratikus volt a fasiszta uralommal és a nagybirtokos rendszerrel szemben a múltban, elveszti demokratikus jellegét, mert visszahúzó, tehát reakciós erővé válik. A kispolgári demokrácia is átváltozhat *kispolgári reakcióvá*, ha nem a szocialista munkásosztályhoz csatlakozik, hanem elszakad tőle, elkülönül, tehát szembefordul vele. Ilyen veszély előállhat, amit látni kell, hogy elejét vegyük, leküzdjük.

*

A Hazafias Népfront erősítésének, egész szocialista fejlődésünk ügyének nagyértékű segítséget nyújt *haladó hazafias hagyományaink ápolása.* Ha azonban nem vigyázunk, akkor a haladó hagyományok ápolása jegyében is olyasmivel traktálják a népet, ami rossz ápolása és esetleg egyenes beszennyezése a haladó hagyományoknak. Ehhez „mindössze" az kell, hogy a hazafiság jelszavával kritikátlanul „haladónak" nyilvánítsanak olyasmit, ami nem haladó, pl. Madách: „Ember tragédiája" című művét. E mű szerint az egész emberiség története — tragédiák sorozata, s a kommunizmus csak egy újabb „láncszem" a tragédiák e láncolatában. Ez a mű a néptömegeket csőcseléknek ábrázolja, s azt hirdeti, hogy aki a tömegekben bízni merészel — annak tragédia az osztályrésze. A legjobb rendezés és a színészek legodaadóbb játéka sem tudhat e mű alapjában véve népellenes jellegén változtatni De kritikátlanul ismét színre került, még pedig favorizáltan — természetesen a haladó hagyományok, illetve „az egységes nemzeti kultúra" ápolása jegyében. Vagy talán még azt is mondják, hogy a szocialista építés segítése érdekében?!

Ilyen ideológiai zavarosság, mondhatnám elvtelenség tapasztalható Jókai műveinek értékelése körül. Egyik legkimagaslóbb írónk ő, és munkái megérdemelt népszerűségnek örvendenek napjainkban is. De az is tény, hogy Jókai, aki az 1848-as forradalom ifjúságához tartozott, szakított a forradalmi demokratikus örökséggel, s a liberalizmus, a Habsburg-monarchiával való kiegyezés vizeire evezett. Liberális roman-

tikus író lett, a burzsoá liberalizmus minden korlátjával. Vajon megengedhető-e a hagyományok ápolása, vagy az „egységes nemzeti kultúra" jegyében úgy feldicsőíteni Jókait, hogy elhallgassuk korlátait és fátyolt borítsunk arra, hogy a liberális író egyik-másik művében a haladó hagyományok bemocskolójává vált?

Jókai pl. „Erdély aranykora" című munkájában példának állította be a Pázmányokat és Esterházykat, mert azok nem fegyveres felkeléssel harcoltak a Habsburgok ellen, mint a Jókai által ellenszenvessé rajzolt hevesvérű Thököly, a kuruc-vezér, hanem „hivatalt vállaltak" a Habsburgoktól, és így igyekeztek „hasznára lenni" a nemzetnek. Eléggé ismeretes, hogy Pázmányék az ellenreformáció útján a Habsburg-abszolútizmus erősítésével annyi „hasznot" hoztak a „nemzetnek", hogy az ország századokig nyögte. Amikor Jókai a Pázmányok pozitív méltatásával és a szabadsághős Thököly becsmérlésével „ápolta" a haladó és hazafias hagyományokat, akkor a *szocialistának*, de még a *demokratának* is kötelessége megvédeni a ténylegesen haladó hagyományokat Jókaival szemben is; s köteles figyelmeztetni az olvasót Jókai liberális korlátaira, politikai megalkuvásaira. A jobboldali opportunizmus elterjedése azonban megkönnyítette, hogy ennek az ellenkezője történjen, és ez az ellenkező váljon egy időre „szalonképessé", s a nagy nyilvánosság előtt dominálóvá.

Lenin más példát mutatott pl. Tolsztoj értékelésében. Elismerte és méltatta írói művészetét, a nagy író realizmusát, amellyel a valóságot műveiben ábrázolta. Ugyanakkor nem habozott rámutatni filozófiájának a „tolsztojánizmusnak" kártékony voltára, mely tartalmában „a szó legszorosabb és legmélyebb értelmében reakciós"*. A kritikátlan Jókai dicsőítők nyilván nem Lenintől tanultak, hanem kritika nélkül a polgári kritikától, és a hazafiság jobboldali eltorzítása következtében szabad utat találtak. Bizonyos, hogy emellett egyeseket az „egységes nemzeti kultúra" jelszavával tévesztettek meg, és ennek következtében kerültek a jobboldali hangulatok uszályába.

---

* *Lenin.* Az irodalomról Szikra 1951 89 old.

*

A jobboldali opportunizmus elterjedése, a hazafiság eszméjének eltorzítása, a *szocialista* hazafias nevelés elhanyagolása együtt járt a kispolgári nacionalista hangulatok felélénkülésével is.

A nacionalista hangulatok gyakran a *határkérdések* felvetésében jelentkeznek. Miért nem módosították 1946-ban Magyarország javára az 1920-as trianoni szerződésben megszabott határokat? — vetik fel néha félénken és bizonytalanul, de néha hihetetlen arcátlansággal a kérdést. A trianoni szerződés igazságtalan volt, amelyet a Szovjetunió nem ismert el. Miért ismerte el a Szovjetunió az 1946-os párizsi békeszerződést?

Tudvalevő, hogy az 1946-os szerződést nemcsak a Szovjetunió — és persze a nyugati hatalmak is —, hanem *mi magunk is elismertük!* Megpróbáltunk ugyan némi határmódosítást elérni a javunkra, de tudomásul kellett vennünk, hogy Magyarországnak a második világháborúban betöltött szégyenletes szerepével még erre való jogunkat is elvesztettük.

Hogy miért?

Aki nem szenved nacionalista elvakultságban, akinek nemzeti érzését nem torzította el a burzsoá nacionalizmus, annak a részére könnyű a válasz: azért, mert Magyarország a német fasizmus bűntársává vált, a hitlerista Németország utolsó csatlósa maradt; amíg Magyarország felszabadításában a Szovjet Hadsereg oldalán román és bolgár hadosztályok is részt vettek, magyar hadosztályok még ekkor is csak a német fasizmus oldalán harcoltak és véreztek, hazánk nagy kárára, nemzetünk szégyenére. Ez a bukott uralkodó osztályok szégyenletes nemzetáruló politikájának következménye. De csak általtatnánk önmagunkat és becsapnánk saját népünket, ha azt hinnénk és azt hirdetnénk, hogy a magyar *népet* mindezért semmiféle felelősség nem terheli. Igenis felelősek vagyunk érte, amit mi kommunisták nem *utólag* állapítunk meg, hanem a *maga idejében* is hirdettünk. Óvtuk az országot a német fasizmussal való hitvány szövetségtől, a hitlerista rablók kiszolgálásától, a bűnös szovjetellenes háborúban való gyalázatos részvételtől. Hirdettük az antifasiszta nemzeti össze-

fogást hazánk szabadságáért, nemzetünk becsületéért. És nemcsak hirdettük, tudatosítottuk történelmi felelősségünket, hanem erőnkhöz mérten harcoltunk is a horthysta országvesztők nemzeti szégyent eredményező és katasztrófához vezető kalandorpolitikája és e kalandorpolitika minden támogatója ellen. Rózsa Ferenc, Schönherz Zoltán, Ságvári Endre, Kilián György és pártunk oly sok harcosa életét áldozta fel, hogy megmentsük nemzetünket. A horthysta kormányok legkegyetlenebb üldözésével is szembeszállva harcoltunk a demokratikus hatalmak oldalára való átállásért és a Hitler-ellenes felszabadító háborúban való hatékony részvételért. Hirdettük ennek rendkívül nagy fontosságát; igaz, nem elsősorban a határkérdésben, hanem elsősorban *a német rabságtól és a fasiszta igától való megszabadulás* kérdésében — mert ez volt az *alapvető* —, de emellett még a határkérdésben *is*.

Csehszlovákiával szemben — miután Magyarország a fasiszta Németország szégyenletes bűntársa lett a polgári demokratikus Csehszlovákia feldarabolásában — eleve kilátástalanná vált a határmódosítás Magyarország javára. Ezt meg kellett mondani a magyar népnek, s a kommunisták meg is mondták. Világos volt, hogy a régi Csehszlovákia magyarlakta területei is visszakerülnek a helyreállítandó Csehszlovákiához, mert a demokratikus rendezés nem ismerhet el olyan területgyarapítást, amit egy bűnös háborúban való részvétel jutalmaként adtak. S ebben a helyzetben a Csehszlovákiához visszakerülő magyar dolgozóknak azt kellett mondanunk és azt is mondtuk, hogy legyenek az új Csehszlovákia tevékeny építői; segítsenek visszaszerezni a szlovák és cseh nép bizalmát, amit a második világháború idején elvesztettünk; váljanak a két szomszédos ország népei közötti barátság fejlesztőivé, ne a régi széthúzásnak, hanem a népek új összefogásának legyenek harcosai!

Románia és Magyarország határkérdése a demokratikus rendezés számára bizonyos mértékben nyitott kérdés maradt addig, amíg mindkét ország a hitlerista Németország vazallusaként egyformán részese volt a bűnös szovjetellenes háborúnak. Az egyik részt vett a rablóháborúban többek között azért is, hogy a német fasizmus jóvoltából megszerzett Észak-

Erdélyt hitlerék ne adják vissza a románoknak, hanem esetleg adják ide még Dél-Erdélyt is — ez volt Magyarország; a másik többek között azért is, hogy a német fasiszták legalább Dél-Erdélyt ne vegyék el tőle és esetleg Észak-Erdélyt is adják vissza — ez volt a szomszédos Románia. A hitlerista Németország labdázott Erdéllyel; arra használta fel, hogy fokozott mértékben alávesse a maga érdekeinek mind Magyarországot, mind Romániát. Midőn a magyar kommunisták a szégyenletes szovjetellenes háborúból való kilépést, majd a szövetséges hatalmak oldalára állást és a német hódítók elleni felszabadító háborúban való részvételt hirdették, arra is felhívták a figyelmet, hogy Magyarország mielőbbi átállása befolyásolni fogja az Erdéllyel kapcsolatos határvita háború utáni rendezését is.

Románia 1944 augusztusában kiugrott a hitlerista blokkból, hadat üzent a fasiszta Németországnak, hadserege átállt a Szovjet Hadsereg oldalára és vele együtt tevékeny részt vett a hitleristák elleni felszabadító háborúban a háború befejező szakaszán. Magyarország válasza Románia kiugrására az volt, hogy a magyar hadsereg betört Dél-Erdélybe, ahonnan a felszabadító szovjet csapatok és a velük harcoló román seregek verték ki. Mikor Románia átállt a szövetséges hatalmak oldalára, a Szovjetunióval kötött fegyverszüneti egyezmény azt mondotta ki, hogy „Erdély vagy annak nagyobb része" Romániához fog tartozni. Ez a fegyverszüneti egyezmény még nyitva hagyta a lehetőséget, hogy Erdélyt illetően a trianoni határokon Magyarország javára eszközöljenek bizonyos módosítást — *ha* Magyarország is átáll a Hitler-ellenes koalíció oldalára, *ha* a magyar hadsereg szintén a német hódítók ellen fordul, meggyorsítja a német seregek kiverését Magyarországról és a hitlerista Németország teljes leverését is. Magyarország ezt nem tette meg, hanem a hitlerista hódítók utolsó csatlósa lett. Országunkat kegyetlenül megkínozta és megszégyenítette az „utolsó csatlós" szerepe. De ezen csak a *maga idejében* lehetett volna változtatni. S miután a maga idejében ezen nem tudtunk változtatni — Erdély egésze visszakerült Romániához.

Ezért 1945—46-ban azt mondtuk az erdélyi magyar kisebb-

ségnek: építsétek a román néppel együtt az új Romániát, működjetek közre a régi román—magyar viszály mielőbbi és maradéktalan felszámolásában, segítsétek elő a két szomszéd ország népei közötti barátság és testvériség kifejlődését — ezzel szolgáljátok mindkét nép közös ügyét, mindkét nemzet fejlődését.

Amit 1945—46-ban mondtunk mind a szlovákiai, mind az erdélyi magyar kisebbségnek, azt ma nemcsak fenntartjuk, hanem ki is egészítjük. Mindhárom ország a szocialista építés útjára lépett. Tehát ma azt is mondjuk a szlovákiai és erdélyi magyaroknak: harcoljatok az első sorokban hazátok, mind Csehszlovákia, mind Románia szocialista felvirágzásáért. Országotok más népeivel együtt a tiétek is a csehszlovák vagy a román szocialista állam, mint ahogy a magyar néppel együtt a magyarországi német, szlovák, délszláv és román kisebbségé is a szocialista magyar állam. A ti országotok minden sikere a szocialista építésben a mi sikerünk is, mint ahogy Magyarország szocialista fejlődésének minden eredménye a ti eredményetek is; munkánkkal itt is, ott is a hatalomra került dolgozók közös érdekeit, a szocialista országok közös érdekeit és az egész emberiség ügyét szolgáljuk.

Mi nem határvitákat folytatunk, hanem a szocialista társadalmat teremtjük meg itt is, ott is, és nem tűrjük, hogy bárki is határviták felkeltésével vonja el népeink figyelmét országaink szocialista építésének ügyétől!

Amíg Jugoszláviával rendezetlen volt a viszonyunk, addig a nacionalista elemek Jugoszláviával szemben tartózkodtak a határviták keltésétől. Azonban számolhatunk azzal, hogy most, miután kapcsolataink mindkét szomszéd ország javára rendeződnek, a reakciósok kísérletezgetnek majd a Jugoszláviával szembeni határvitákkal is. Az ilyen kísérletekkel ugyancsak határozottan szembe kell szállni.

A határkérdés nem örök időkre szóló kérdés; a nemzetek szocialista fejlődésével a közöttük levő politikai határok előbb-utóbb el fognak tűnni, és így fog megszűnni minden akadály egyes nemzetek és vele egy nemzetiségű, de a szomszéd államban élő kisebbségek érintkezésében. Ennek könnyebbéválását

addig is elősegíti a népeink közötti barátság további erősödése, különösképpen szocialista fejlődésünk gyorsulása.

A határvita provokálására irányuló kísérletek természetesen nem azoknak a sajátossága, akik minden erejüket a szocialista építés ügyének akarják szentelni, hanem éppen azoké, akik ellenségesen állnak szemben a szocializmussal. Fennáll azonban a veszély, hogy a zavartkeltők a becsületes dolgozókat is megtévesztik; különösen azokat, akiktől ma még idegen a proletár nemzetköziség és bizonytalanok a szocialista építés kérdésében. Tehát nem elegendő a nacionalizmus megbélyegzése. Ideológiailag és politikailag kell népellenes és nemzetellenes voltát leleplezni, és türelmes nevelőmunkával kell felszámolni. Hallgatni azonban nem lehet róla.

Különösen nagy figyelmet kell fordítanunk a pedagógusok körében meglevő nacionalista előítéletek felszámolására, mert ha ezt elhanyagoljuk, egész ifjúságunk nevelésében éri komoly kár a népet. Nem húnyhatunk szemet afelett, hogy a mi középiskoláinkat végzett új egyetemi hallgatók is vetnek fel olyan elképesztő kérdést, hogy „ha Kína részéről Taivan felszabadítása igazságos, akkor mi miért nem követeljük vissza Erdélyt?"

Taivan felszabadításáért folyó küzdelem a *forradalmi* Kína harca a Taivant megszálló imperialista hódítók és a kínai reakció ott meghúzódó erői ellen. De ha a forradalmi Kína harcolhat a Taivant megszálló imperialisták és az ott meghúzódó, permanens katonai provokációt folytató kínai ellenforradalmi erők ellen, akkor miért ne kezdene harcot — gondolják egyes nacionalista bölcsek — a szocialista Magyarország az ugyancsak szocialista Románia ellen? Igaz, hogy Taivant *kínaiak* lakják és nem amerikaiak. De ha valaki számára „mindegy", hogy a forradalmi Kína nemzeti felszabadító harcának befejezéséről és területi biztonságáról, vagy pedig szocialista országok közötti viszálykeltésről van-e szó, az már igazán eltekinthet olyan „csekélységtől", hogy Erdélyben a lakosság többsége nem magyar, hanem román (amit még az 1918 előtti hivatalos magyar statisztikai adatok is elismertek).

Erdélyben sok a magyar is, a lakosságnak talán a 26—

28%-a, és Magyarországnak sok történeti kapcsolata van Erdéllyel. Mégis tény, amit csak a bukott uralkodó osztályok sovinizmusának képviselői és rabjai nem ismernek el, hogy Romániának több joga van Erdélyre, mint nekünk, mert a nép többsége román, és emellett a határrendezés idején előnyösebb helyzetet is tudott a maga számára jogai érvényesítésére biztosítani. Mi a határrendezés idején még a kevesebb jogunk, a kisebb határmódosítási igényünk biztosításához sem tudtunk megfelelő feltételeket teremteni. Most lehet siránkozni afelett, hogy miért nem teremtették meg ezeket a feltételeket helyettünk — mások! De az ilyen siránkozásokat a történelem kineveti.

A magyar nemzet nem az ilyen siránkozásokkal szerezte vissza a többi népek elismerését és megbecsülését, hanem hatalmas építőmunkájával, a szocialista építés kimagasló eredményeivel. A viszálykeltés pedig arra jó, hogy aláássa építőmunkánkat, ismét kiváltsa más népek bizalmatlanságát és kárt okozzon az országnak.

A szocialista országok közötti határkérdések elkésett feszegetése nem egyszerűen a meglevő nacionalista hangulatok spontán megnyilvánulása, hanem emögött ott van a külföldi imperialisták és ügynökeik alattomos propagandája. Az angoloknak és amerikaiaknak 1946-ban természetesen eszük ágában sem volt, hogy akár Romániával szemben is bármilyen mértékben támogassák a magyar igényeket. Ma azonban teret adnak a „hidegháborús" propagandában azoknak, akik területi vitákra uszítanak. És ha az itteni provokációs kísérleteknek sikere lenne, akkor ezt rögtön felhasználnák arra, hogy a szomszéd népek között Magyarország ellen kiabáljanak. A dunamenti népeket hosszú időn keresztül így uszították és így játszották ki egymás ellen azok a hatalmak, akik felettük uralkodtak. Ezt csinálta a Habsburg-Ausztria, ezt csinálta a hitlerista Németország, s ugyanezzel kísérleteznek most a nyugati imperialisták „hidegháborús" ügynökei. Csakhogy népeink már ismerik ezeket az intrikákat, s szánalmas kísérleteik kudarcra vannak ítélve.

S hogy a taivani párhuzamnál maradjunk, mi a forradalmi Kínával követeljük, hogy az amerikai megszállók távozzanak

Taivanról. És a szomszéd szocialista országok népeivel együtt kiáltjuk az innen már kitessékelt imperialistáknak és ügynökeiknek: itt nincs már több keresnivalótok! A felszabadult népek nem tűrik, hogy nacionalista viszálykeltéssel bontsák meg soraikat és zavarják építőmunkájukat; együttes erővel lepleznek le minden ilyen kísérletet!

*

A nacionalista jelenségek nemcsak a trianoni, illetve a jelenlegi határok kérdésének nacionalista taglalásában, a horthysta „területgyarapítások" rabló jellegének tagadásában mutatkoznak, hanem más kérdésekben is. Mindezek általában a szocialista országokhoz való baráti kapcsolataink, különösen pedig a Szovjetunióhoz való viszonyunk rágalmazásában, a nacionalista gőg különböző megnyilvánulásaiban jelentkeznek. A szocialista országok baráti együttműködésének fejlődése fáj a hatalmukat vesztett kizsákmányoló osztályoknak, valamint a külföldi imperialistáknak és kiszolgálóiknak. Hát nekik csak fájjon! Viszont nekünk le kell lepleznünk a nacionalista aknamunka minden formáját, mindezek lényegét, mindezek népellenes osztálytartalmát, nemzetáruló jellegét.

A nacionalista gőg beszennyezi a hazafiságtól elválaszthatatlan *nemzeti büszkeség* érzését. Lenin már a kapitalizmus osztatlan uralma idején megállapította, hogy a szocialistáktól nem idegen a nemzeti büszkeség; büszkék népük szabadságharcaira, az elnyomók ellen vívott küzdelmére, s hazájuk fiainak alkotásaira, amelyekkel előbbre vitték az emberiség és nemzetük ügyét. S ha a szocialistáktól még a kapitalizmusban sem idegen a nemzeti büszkeség érzése, akkor még kevésbé idegen ez tőlünk a munkásosztály hatalomrakerülése után, a szocializmus építése idején, amikor e büszkeség alapja nagymértékben kiszélesedik. Hiszen az ország a népé lett, szabadon kibontakozik a nép alkotómunkája, mely egyre nagyobb eredményekre vezet. *A szocialista nemzeti büszkeség* azonban nem gyöngíti, hanem *erősíti a szocialista nemzetköziséget.* Büszkék vagyunk a nép hatalmára, s munkájának nagyszerű eredményeire; büszkék vagyunk arra, hogy nemzetünk szocialista fejlődésében fel tudjuk használni más nemzetek élenjáró vívmányait; örömmel

tölt el bennünket, hogy a szocialista nemzetek, s különösen a Szovjetunió oly messzemenő önzetlen támogatásban részesíti hazánkat, és örülünk annak is, ha saját eredményeinkkel hozzájárulhatunk a többi baráti ország fejlődéséhez, valamint a nemzetközi proletariátus felszabadulási küzdelmének erősödéséhez. Tudjuk, hogy a kapitalista országok proletariátusa nagy figyelemmel kíséri a szocialista országok, s köztük a mi hazánk fejlődését, erkölcsi erőt merítve saját harcához a mi hazánk eredményeiből is.

Ma összehasonlíthatatlanul több az, amire a jogos büszkeség érzésével tekinthetünk. De ugyanakkor ez a nemzeti büszkeség nagyobb mérvű eltorzítását is eredményezheti, bizonyos mértékben a nemzeti gőgöt is táplálja, ha erre nem vigyázunk, ha ennek a veszélyét le nem küzdjük. S hogy e veszélyt leküzdhessük, erősíteni kell népünk *hazafias* és egyben *internacionalista* nevelését a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus szellemében.

A magyar nacionalizmus egyik ismert öröksége a magyar „kultúrfölény" hirdetése. Ez nem eredeti magyar találmány. Az angol, francia, német és más kapitalista nemzet burzsoáziája, amely „saját" népe mellett már régebben elnyomott más népeket, a gyarmati országokat vagy az „anyaországon' belüli nemzeti kisebbségeket, elnyomó politikájának igazolására gőgösen hirdette az uralkodó nemzet „kultúrfölényét". Ezt a módszert felhasználták a magyar uralkodó osztályok is, melyek a szlovák, horvát, román és más nemzeti kisebbségek kegyetlen elnyomását szintén a „kultúrfölény" hangoztatásával akarták igazolni. Bár az uralkodó osztályok nagy gondot fordítottak arra, hogy műveltségi monopóliumuk legyen a magyar nép nagy tömegeivel szemben is, de ugyanakkor a „kultúrfölény" gőgjével igyekeztek megfertőzni a magyar értelmiséget, a hivatalnoki kart, a pedagógusokat stb.

A „kultúrfölény"-gőg nyilvánul meg tényleges eredményeink eltúlzásában. Igaz, hogy a jobboldali opportunista nézetek elterjedése éppen a szocialista építőmunkánk eredményeinek lebecsülését tette „divatossá", s a hagyományok liberális ápolása során a múltbeli eredményeinket túlozták el. A „kultúrfölény"-gőg azonban jelentkezik abban is, ha a mi

eredményeink elismerése és megbecsülése mellett nem ismerik el és nem becsülik meg Románia, Csehszlovákia és más baráti népek ugyancsak igen szép és számunkra is tanulságos eredményeit. Az ilyen jelenségek is az internacionalista nevelés elégtelensége esetén kaphatnak lábra, s a proletár internacionalizmus szellemében kell ezeket is felszámolni.

A nacionalista szólamok a termelőszövetkezeti mozgalom ellen hadakozók „ideológiai érveinek" a fegyvertárából sem hiányoznak. Ezek formája a „magyar paraszt különleges lelkületéről" szóló elmélet, amely ezzel a „különleges lelkülettel" bizonygatja, hogy a szocialista fejlődés útja a magyar parasztság számára „nem járható". Persze a szocializmus ellenségei Lengyelországban a lengyel paraszt, Romániában a romániai paraszt, Csehszlovákiában az ottani paraszt „különleges lelkületéről" beszélnek — ugyanebből a célból.

Itt nemcsak a kulákság képviselőinek az ideológiai aknamunkájáról van szó, és arról, hogy az ingadozó kispolgárság képviselői átveszik a kulákság által terjesztett szövetkezetellenes nézeteket. A kispolgárság képviselői maguk is kialakítanak ilyen nézeteket, amelyek a termelőszövetkezeti mozgalommal szembeni bizalmatlanságot, a régihez való konzervatív kispolgári ragaszkodást fejezik ki. Erre a célra is felhasználható a „különleges paraszti lelkület", amely a különböző országokban lényegében véve ugyanaz: a kistulajdonosi szellem, amely — amint erre Sztálin rámutatott — annál mélyebb, minél messzebb ment a parasztgazdaságban a kapitalista fejlődés az egyes országokban. Ennek a kistulajdonosi szellemnek a legyőzése, a szocialista nagyüzemű gazdálkodás hatalmas lehetőségeinek a megértetése nyilván könnyebb Bulgáriában, ahol a kapitalista fejlődés foka alacsonyabb volt, mint nálunk, és esetleg nehezebb Csehországban, ahol a tőkés fejlődés magasabb fokot ért el, mint Magyarországon. Lehetnek és vannak bizonyos különbségek az egyes népi demokratikus országok termelőszövetkezeti mozgalmának fejlődésében, e fejlődés sajátosságaiban és ütemében. Sehol nincsen azonban olyan „különleges paraszti lelkület", amely elzárná a dolgozó parasztságot a falu szocialista felvirágzásának útjától. A kulákság felhasználja a „magyar paraszt különleges

lelkületét" hirdető nacionalista nézeteket annak bizonyítására, hogy a magyar parasztság nem nélkülözheti — a kulákot és a kuláki sorba emelkedés csalfa reményeit. Le kell leplezünnük a kulákok aknamunkáját, viszont el kell oszlatnunk az egyénileg dolgozó szegény- és középparasztok bizalmatlanságát a termelőszövetkezeti mozgalommal szemben. Ennek leghatásosabb eszköze a jó termelőszövetkezetek meggyőző példája, de fontos feladat a dolgozó parasztság meggyőzését nehezítő nézetek, így a „különleges lelkület" elméletének ideológiai leküzdése, s hatásának felszámolása.

Úgy hiszem helyénvaló szóvá tenni a sport területén mutatkozó nacionalista jelenségeket is. Sportolóink igen szép eredményeket értek és érnek el, ami hozzájárul ahhoz, hogy fokozódik nemzetünk iránt a rokonszenv még a tőkés országokban is. A kapitalista országok uralkodó osztályai persze könnyebben elviselik a sport terén elért eredményeinket, mint iparunk és mezőgazdaságunk szocialista fejlődésének vívmányait. A néptömegek viszont országunk egésze iránti rokonszenvvel fogadják sportolóink sikereit is, ami nyugtalanítja az imperialista köröket. E nyugtalanságuk azonban csökken, ha sportsikereink nacionalista *sportgőgöt* táplálnak, amely megzavarja az építőmunkát, s zavarja egyben magának a sportnak a továbbfejlődését is.

Sportolóink szép eredményei kiváltanak bizonyos sportbüszkeséget. Ha ez szocialista sportbüszkeség, akkor előreviszi a termelőmunkát. A szocialisták a sportsikerekre is az építőmunka fokozásával válaszolnak; nem tűrik, hogy egy-egy mérkőzés megnyerése, de azt sem, hogy egy-egy mérkőzés elvesztése zavarja a termelőmunkát. A sportgőg viszont odáig fajulhat, hogy egyesek fontosabbnak nyilvánítják pl. a Kinizsi-együttes győzelmét valamely mérkőzésen, mint az üzem termelési tervének teljesítését és túlteljesítését. A jogos és józan sportbüszkeség elismeri a testvércsapatok teljesítményét, jól tudja, hogy saját csapatának eredményeit nem a testvércsapat vagy más vendégcsapat mocskolásával lehet megnövelni, hanem csakis saját munkájukkal. Ennek fejlesztéséhez pedig a testvércsapat tapasztalatait is csak akkor tudják felhasználni, ha annak az eredményeit ugyancsak megbecsülik.

A sport bemocskolói ellen már régen is folyt bizonyos küzdelem. A kapitalista sportreklám, a sportnak üzleti célokra való felhasználása kiváltotta magával szemben a sportszerűségért való harcot. Ezt a küzdelmet azonban a kapitalista országokban egyre nehezebbé tette a sportnak nacionalista fertőzés céljaira való politikai felhasználása. A mi feladatunk úgy küzdeni a magyar sport továbbfejlesztéséért, hogy felszámoljuk a nacionalista sportgőgöt, a népi sportbüszkeségnek ezt a beszennyezőjét. A sportszerűséget, a segítőkészséget és a kölcsönös megbecsülés szellemét pedig olyan színvonalra kell emelnünk, hogy erre is büszkék lehessünk.

Nem térek ki további példákra. Úgy hiszem, hogy az elmondottak is elegendők arra, hogy levonjuk és összegezzük a legfontosabb tanulságokat.

V. ÖSSZEFOGLALÁS

A jobboldali jelenségek elterjedése, a szocialista építés kérdésében keletkezett bizonytalanság kedvezett a nacionalista jelenségeknek, táplálta ezeket. Ezek azonban nem most keletkeztek és a jobboldali opportunizmus leleplezésével nem is tűnnek el egyik napról a másikra, vagy akár egyik évről a másikra. Le kell azonban vonnunk a tanulságokat e jelenségek elszaporodásából is. S e tanulságokat — úgy gondolom — a következőkben foglalhatjuk össze:

1. A hazafias nevelést fokozottabban és következetesebben kell egybekapcsolni a legmagasabb színvonalú hazafiság: *a szocialista hazafiság* eszméinek elterjesztésével. Ennek elhanyagolása a szocialista öntudatra nevelés elhanyagolását, a szocialista öntudatra nevelésről való lemondást jelenti. Következménye csak a dolgozók politikai öntudatának eltompulása lehet. A szocializmus építésének időszakában az *egész dolgozó nép* politikai öntudatának és így hazafiságának a fejlesztésében is a *döntő* tényező a *szocialista öntudat* terjesztése és fejlesztése.

2. A szocialista hazafiság fejlesztésének elengedhetetlen követelménye a *szocialista nemzetköziség* eszméinek állandó

és következetes terjesztése az egész dolgozó nép körében. Ez egybekapcsolódik a nacionalista aknamunka és a nacionalista hangulatok elleni következetes harccal. A nacionalista hangulatok öröksége szívós örökség, felszámolása hosszú időt vesz igénybe. Minden megalkuvás, minden meghátrálás az ilyen hangulatok előtt nehezíti és bénítja a kistermelő osztályok átvezetését a szocialista nagyüzemű termelés útjára, fékezi a szocialista hazafiság eszmei és politikai fejlődését, kárt okoz a szocialista építés ügyének, tehát kárt okoz a népnek. Viszont a szocialista nemzetköziség, a népek közötti barátság, s különösen a szocialista országok mind szorosabb együttműködése — döntő jelentőségű feltétele a békéért és a nemzetek függetlenségéért folyó nemzetközi küzdelem fejlődésének és egyik legnagyobb erőforrása nemzeti fejlődésünknek.

3. *A haladó nemzeti és demokratikus hagyományaink ápolása,* a szocialista nemzet fejlődésének fontos erőforrása, pártunk és államunk fontos *nemzeti és nemzetközi* feladata. Ennek megoldásával tudjuk csak felhasználni saját nemzetünk továbbfejlesztésében is a szocializmus, s majd a kommunizmus felépítésében mindazt a maradandó értéket, amit a mi országunk népe is korábban alkotott. Így tudjuk csak biztosítani azt is, hogy ezeket az értékeket a többi nemzetek ugyancsak megismerhessék, és mindazt átvehessék, ami az ő fejlődésükben hasznosítható. A haladó és nemzeti hagyományokat azonban *szocialista módra,* a szocialista nemzetköziség jegyében kell ápolni és továbbfejleszteni. *Továbbfejleszteni* nem is lehet másképp, csak szocialista módra. Ez pedig azt jelenti, hogy a hagyományokat *kritikai módon,* a marxista—leninista kritika fegyverével, a szocialista eszmeiség színvonalán kell ápolni. Tehát amikor szükséges, ki kell mutatni azok elkerülhetetlen történelmi korlátoltságát, vagy olyan gyengéit, olyan osztálykorlátait, amit a történelmi körülmények sem igazolhatnak, ha a maguk idejében már kifejlődtek az új erők a régi osztálykorlátok széttörésére. Aki nem szocialista módon ápolja és használja fel a hagyományokat a hazafias nevelésre, az nem is szocialista hazafiságra nevel, és bármennyire is

szocialistának mondja vagy tekinti magát, lesüllyed a korlátolt kispolgári hazafiság színvonalára.

A kispolgári demokraták is szívesen ápolják a haladó hagyományokat s érthető, hogy ők ezt kispolgári módra teszik. Mi elismerjük és megbecsüljük az ő hazafiságukat is. De kötelességünk elsősorban *egész népünkkel* szemben, hogy a kispolgári hagyományápolás eszmei korlátait megvilágítsuk, mert *nem engedhetjük* a nép hazafiságát kispolgári korlátok közé szorítani; ellenkezőleg, meg akarjuk szabadítani e korlátoktól. Nem hajlunk meg az ilyen eszmei korlátoltság előtt azon az alapon, hogy „mi is hazafiak vagyunk és ti is hazafiak vagytok". És kötelességünknek tekintjük a kispolgári demokrácia valóban hazafias hagyományápolóival szemben is, hogy megvilágítsuk eszmei korlátoltságukat; hiszen az a célunk, hogy őket is megszabadítsuk e korlátoktól és az ő hazafiságukat is a szocialista hazafiság színvonalára, a szocializmust építő ország uralkodó eszméinek, a kommunizmus eszméinek színvonalára emeljük.

4. S végül, de nem utolsósorban ismét hangsúlyozni kívánom, hogy a szocialista hazafiság fejlesztésének elengedhetetlen követelménye minden eszmei és gyakorlati bizonytalanság felszámolása, amit a jobboldali opportunizmus, Nagy Imre politikája a szocialista építés kérdésében városban és a falun előidézett. A kispolgári korlátoltság legyőzéséhez, a kispolgári demokrácia osztályainak a proletárdemokráciához való további közelebbviteléhez, kispolgári osztályaink és rétegeink *demokratikus hazafiságának a szocialista hazafiság színvonalára emeléséhez* elengedhetetlen az *eszmei határozottság*, a szocialista építés világos perspektívája.

*

Úgy hiszem, hogy ezeknek a figyelembevételével kell a hazafias és internacionalista nevelést továbbfejleszteni a munkásosztály és a többi dolgozók politikai szövetségének továbberősítésére, a munkásosztály és pártunk vezető szerepének további növelésére, a szocialista építés gyorsítására, nemzetünk szocialista felvirágzására.

Szerkesztette: Balló István. Műszaki vezető: Szécsi Andor.

A könyv szedését 1955. VIII. 26-án kezdték meg. Megjelent IX. 21-én, 15000 példányban. Tartalmaz 2,8 szerkesztői ívet. Terjedelem $3^1/_4$ (A/5) ív. (62)

7978. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.

[redacted]t

2.— Ft